

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΜΟΝΑΔΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής

Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Νάτια Νικολαΐδου

Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σωτηρούλα Χατζησπύρου

Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Αρ. 03-05

Ιούνιος 2005

Επιμέλεια έκδοσης: Κώστας Χατζηγιάννης

Χορηγοί ΜΟΕ (κατά αλφαβητική σειρά)

Γραφείο Προγραμματισμού

Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σύνδεσμος Εμπορικών Τραπεζών

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Υπουργείο Οικονομικών

Οι απόψεις που εκφράζονται στα Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής και στα Δοκίμια Οικονομικής Ανάλυσης είναι των συγγραφέων μόνο και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά τη ΜΟΕ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Νάτια Νικολαΐδου και Σωτηρούλα Χατζησπύρου

Περίληψη

Στο δοκίμιο αυτό αναλύονται στοιχεία για τη δαπάνη των τουριστικών ομάδων στην Κύπρο, που προέρχονται από τη διεξαγωγή σχετικής έρευνας από τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000/2001. Καταγράφονται πληροφορίες για 45.396 ταξιδιωτικές ομάδες, 33.288 από τις οποίες ήρθαν στην Κύπρο αγοράζοντας ταξιδιωτικό πακέτο, ενώ οι υπόλοιπες ήρθαν με δικές τους διευθετήσεις. Η ανάλυση αφορά στη δαπάνη μόνο των τουριστικών ομάδων που ήρθαν με αγορά ταξιδιωτικού πακέτου.

Τα αποτελέσματα της οικονομετρικής ανάλυσης δείχνουν ότι η Κύπρος μπορεί να αυξήσει τα έσοδα από τον τουρισμό αν επικεντρωθεί σε αγορές όπως η Ρωσία και η Αγγλία, και σε τουρίστες που έρχονται για λόγους αναψυχής. Επίσης, όπως θα ανέμενε κανείς, η Κύπρος πρέπει να προσελκύει ποιοτικό τουρισμό περιορίζοντας τις κλίνες σε ξενοδοχεία 1, 2, και 3 αστέρων, καθώς και σε διαμερίσματα Γ κατηγορίας. Ακόμη, πρέπει να αναπτυχθούν οι υποδομές που θα βοηθήσουν στην αύξηση της δαπάνης κυρίως όσον αφορά είδη αναψυχής και πολιτισμού (εστιατόρια, καφετέριες, μουσεία, μνημεία, εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, αθλήματα, παιχνίδια κλπ). Ακόμη, ένας τρόπος να αυξηθεί η κατά κεφαλήν δαπάνη είναι μέσω του συνεδριακού τουρισμού.

Βέβαια, αυτό που πρέπει να μας ενδιαφέρει είναι το κέρδος από τον τουρισμό και όχι απλά τα έσοδα. Το κόστος που συνεπάγεται ο τουρισμός μπορεί τελικά να αποφέρει ζημιά αντί κέρδος, τόσο στο επίπεδο του επιχειρηματία αλλά και στην κοινωνία γενικότερα. Για παράδειγμα, οι τουρίστες τον χειμώνα δεν αποφέρουν ψηλά έσοδα αλλά δεν κοστίζουν πολύ διότι τα ξενοδοχεία δεν λειτουργούν σε πλήρη πληρότητα. Το κέρδος, δηλαδή, το χειμώνα δεν είναι κατ' ανάγκη μικρότερο από ότι το καλοκαίρι.

Τέλος, η ανάπτυξη υποδομών που βλάπτουν το περιβάλλον, δημιουργούν συμφόρηση, ρύπανση και επιβαρύνουν το κράτος (π.χ. αυξημένη αστυνόμευση και ιατρική περίθαλψη) μπορεί να μην είναι οικονομικά αποτελεσματική.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

EXECUTIVE SUMMARY.....	1
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
2. ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	3
2.1 Δαπάνη κατά κατηγορία αγαθών και υπηρεσιών	4
2.2 Χώρα προέλευσης.....	5
2.3 Τοποθεσία και είδος διαμονής	9
2.4 Σκοπός επίσκεψης και βαθμός ικανοποίησης	11
2.5 Εποχή επίσκεψης.....	14
3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	14
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ.....	20
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	26
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	30
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	31
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	33

EXECUTIVE SUMMARY

The consumption behaviour of tourists is highly important for Cyprus, and the revenues from tourist expenditure determine whether a tourist year was successful or not. However, in Cyprus revenues from tourism have been declining in recent years. According to the Statistical Service¹, per capita tourist revenues went from 468CYP in 2002 to 441CYP in 2003 and down to 418CYP in 2004.

This paper analyses tourist expenditure data from a survey conducted by the Cyprus Tourism Organization CTO. The survey covers the period July 2000- October 2001 and provides information for 45396 tourist parties, 33288 of which came to Cyprus on a package tour, and the rest travelled on individual arrangements. The questionnaire prepared by the CTO includes, among others, questions regarding the number and ages comprising the travelling party, the country of residence, the location of stay, the type of accommodation, the date of departure, the purpose of visit, the price of the package and extra expenditure on different categories of goods and services within and outside the place of accommodation.

The results of the econometric analysis show that in order to increase tourist expenditure Cyprus has to attract quality tourism, reducing beds in 1, 2 and 3 star hotels, as well as in C class apartments. It would also be beneficial to concentrate on markets like Russia and Great Britain from where tourists tend to spend more during their stay in Cyprus, and on tourists that come for holidays. One way to boost per capita spending could be through conference tourism. At the same time, Cyprus has to promote the development of the necessary infrastructure that would encourage increased tourist expenditure, with emphasis on goods and services for recreation and culture. These include restaurants, cafes, museums, sports etc.

It is important to note, however, that what should really interest us is the profit from tourism. In other words, tourism does not only bring revenues, but is also costly, both at the level of the entrepreneur and for society in general. This means that as well as increasing per capita tourist spending, we should also aim at reducing per capita tourist cost. For example, winter tourism often regards long-stayers that do not seem to have a high consumption tendency. However, costs are also low, since hotels do not run on full capacity during the winter months. On the contrary, per capita tourist spending is higher in the summer, but so is per capita tourist cost. Therefore, winter tourism may not contribute much to revenues from tourist spending, but does not cost much either, so does not necessarily mean lower profits.

Last but not least is the consideration of the costs of tourism on society. For example, it may be economically inefficient to promote tourist infrastructure that would increase tourist expenditure but would be environmentally destructive, would create congestion and pollution and increase costs for the state (e.g. increased policing, healthcare etc).

¹ Tourism-Revenues, March 2005 (as published on the web, www.mof.gov.cy/mof/cystat).

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του δοκιμίου αυτού είναι η ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν την καταναλωτική συμπεριφορά των τουριστών κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους στην Κύπρο. Η καταναλωτική συμπεριφορά των τουριστών είναι θέμα πρωτεύουσας σημασίας. Μια τουριστική χρονιά συνήθως χαρακτηρίζεται επιτυχημένη βάσει του αριθμού αφίξεων τουριστών. Όμως, τα έσοδα από τη δαπάνη τους κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στην Κύπρο είναι εξίσου σημαντικά, αν όχι και πιο καθοριστικά. Εξάλλου, πολλοί τουρίστες με χαμηλά εισοδήματα συνεπάγονται όχι μόνο χαμηλή δαπάνη αλλά και αρνητικές εξωτερικότητες που αποφέρουν ζημιά αντί κέρδος για την οικονομία.

Στην Κύπρο τα κατά κεφαλή έσοδα από τον τουρισμό σημειώνουν συνεχώς μείωση. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, τα κατά κεφαλή έσοδα από τον τουρισμό το 2002 ήταν 468ΛΚ, το 2003 441ΛΚ και το 2004 418ΛΚ.² Για να αναστραφεί αυτό πρέπει να ξέρουμε τι καθορίζει το πόσο ξοδεύουν οι τουρίστες που επισκέπτονται την Κύπρο. Ο εντοπισμός των παραγόντων που αυξάνουν τα έσοδα από τον τουρισμό βοηθά στη διαμόρφωση της κατάλληλης πολιτικής. Βέβαια δεν είναι αρκετό απλά να αυξάνονται τα έσοδα αλλά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και τι χρειάζεται μεγάλες δαπάνες και τι μικρές από μέρους μας, ώστε το συνολικό όφελος να είναι όσο πιο μεγάλο γίνεται.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση προέρχονται από έρευνα που διεξήγαγε ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού μέσω ερωτηματολογίου σε τουρίστες που επισκέφθηκαν την Κύπρο κατά την περίοδο Ιούλιος 2000 έως Οκτώβριος 2001. Το ερωτηματολόγιο παρέχει αρκετές χρήσιμες πληροφορίες που αφορούν στη δαπάνη των τουριστικών ομάδων σε διάφορα αγαθά και υπηρεσίες, την τιμή του ταξιδιωτικού τους πακέτου, διάφορα χαρακτηριστικά του πακέτου όπως τόπο, είδος και όρους διαμονής, καθώς και πληροφορίες για το λόγο επίσκεψης, κατά πόσο επισκέφθηκαν την Κύπρο προηγουμένως, τη χώρα προέλευσης και τη διάρκεια παραμονής.

² Τουρισμός – Εισοδήματα, Μάρτιος 2005 (όπως δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Στατιστικής Υπηρεσίας www.mof.gov.cy/mof/cystat).

Η ανάλυση που ακολουθεί γίνεται σε δυο επίπεδα:

- (α) για τη δαπάνη καθ' όλη τη διάρκεια παραμονής, δηλαδή για το συνολικό ποσό που ξόδεψε κάθε τουριστική ομάδα (tourist party) κατά τη διάρκεια παραμονής της στην Κύπρο, και
- (β) για την ημερήσια δαπάνη.

Η δομή του δοκιμίου έχει ως εξής: στο Μέρος 2 παρατίθεται μια περιγραφική ανάλυση των στοιχείων της έρευνας, τόσο για τη συνολική δαπάνη όσο και για τη δαπάνη κατά κατηγορία αγαθών και υπηρεσιών, στο Μέρος 3 αναλύονται τα συμπεράσματα από την οικονομετρική ανάλυση των στοιχείων και στο Μέρος 4 παρατίθενται τα συμπεράσματα.

2. ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη, είναι στοιχεία, που έχουν συλλεγεί από τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού (ΚΟΤ) μέσω ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν με συνεντεύξεις τουριστικών ομάδων πριν την αναχώρησή τους από την Κύπρο μεταξύ Ιουλίου 2000 και Οκτωβρίου 2001. Η έρευνα καλύπτει 45396 ταξιδιωτικές ομάδες (τις ερωτήσεις απαντούσε ο αρχηγός της ομάδας), από τις οποίες το 73,3% ήρθαν στην Κύπρο με ταξιδιωτικό πακέτο ενώ το υπόλοιπο 26,7% ήρθαν με δικές τους διευθετήσεις. Η ανάλυση που ακολουθεί αφορά στη δαπάνη μόνο των τουριστικών ομάδων που ήρθαν με ταξιδιωτικό πακέτο. Η δαπάνη έχει χωριστεί σε έξι κατηγορίες:

- 1) **Φαγητό, ποτά και αγορά τροφοδοτικών υπηρεσιών (Food, beverages and catering):** φαγητό και ποτά, αλκοολούχα και μη, που αγοράστηκαν από σουπερμάρκετ, περίπτερα, μανάβικα κλπ, καθώς και φαγητό με υπηρεσία παράδοσης και φιλοδωρήματα.
- 2) **Ρουχισμός και υπόδηση (Clothing and Footwear),** συμπεριλαμβανομένων υπηρεσιών καθαρισμού και επιδιόρθωσης.

- 3) **Υγεία, επικοινωνίες (Health and Communications):** αγορά φαρμάκων και θεραπευτικών συσκευών (π.χ. σκελετοί γυαλιών και φακοί επαφής), εξωτερικά ιατρεία, νοσοκομειακές υπηρεσίες, υπηρεσίες και συσκευές τηλεφώνου και τηλεμοιοτύπων, ταχυδρομικές υπηρεσίες.
- 4) **Μεταφορικά (Transport):** μεταφορικά εσωτερικού (ταξί, λεωφορεία, εκδρομές) και εξωτερικού (κρουαζιέρες).
- 5) **Αναψυχή και πολιτισμός (Recreation and Culture):** παιχνίδια, μουσικοί δίσκοι, ταινίες, ηλεκτρονικά παιχνίδια, αθλητικές υπηρεσίες, κινηματογράφος, εστιατόρια, καφετέριες, μουσεία και μνημεία, βιβλία, εφημερίδες κλπ.
- 6) **Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες (Miscellaneous goods and services):** είδη και υπηρεσίες προσωπικής φροντίδας.

Η περιγραφική ανάλυση των στοιχείων που γίνεται σε αυτό το μέρος της έρευνας παρουσιάζει την κατανομή της δαπάνης των τουριστικών ομάδων με βάση τα δημογραφικά χαρακτηριστικά που είχαμε στη διάθεσή μας, αλλά και με βάση διάφορα χαρακτηριστικά του ταξιδιωτικού τους πακέτου.

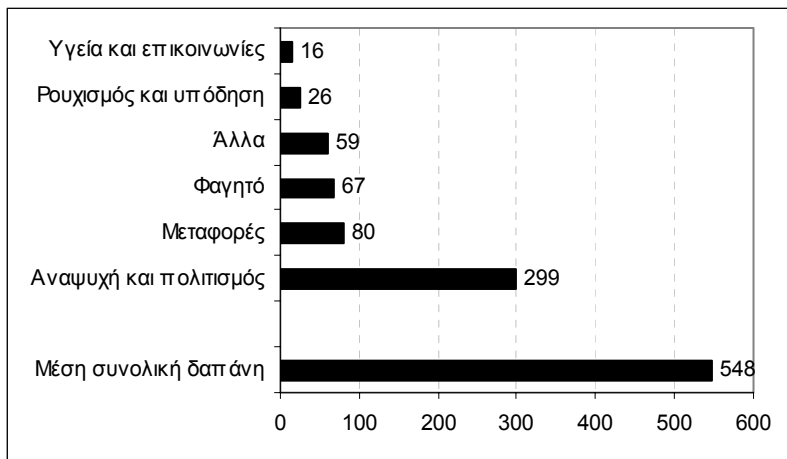
2.1 Δαπάνη κατά κατηγορία αγαθών και υπηρεσιών

Το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει μια γενική εικόνα της κατανομής των συνολικών εξόδων των τουριστικών ομάδων στις έξι κατηγορίες αγαθών που αναφέρονται πιο πάνω. Στο ίδιο διάγραμμα παρουσιάζεται και η συνολική μέση δαπάνη τους, που ανέρχεται στις 548ΛΚ.

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο μερίδιο των συνολικών εξόδων για τις τουριστικές ομάδες που επισκέπτονται την Κύπρο έχει η κατηγορία αναψυχής και πολιτισμού αφού οι τουριστικές ομάδες ξόδεψαν κατά μέσο όρο 299ΛΚ, ή το 53%, ενώ για τις υπόλοιπες κατηγορίες αγαθών ξόδεψαν κάτω από 100ΛΚ. Η δεύτερη κύρια κατηγορία δαπάνης αντιστοιχεί στα μεταφορικά στην οποία οι τουριστικές ομάδες ξόδεψαν 80ΛΚ. Περίπου 67ΛΚ ξόδεψαν στην κατηγορία «φαγητά και ποτά». Ακολουθεί η κατηγορία άλλων αγαθών και υπηρεσιών με 59ΛΚ, που αφορά έξοδα για προσωπική φροντίδα. Οι κατηγορίες ρουχισμού και υπόδησης, και των αγαθών

υγείας και επικοινωνίας είναι οι κατηγορίες στις οποίες οι τουριστικές ομάδες ξοδεύουν λιγότερο κατά μέσο όρο.

Διάγραμμα 1: Μέση δαπάνη κατά κατηγορία αγαθών και υπηρεσιών

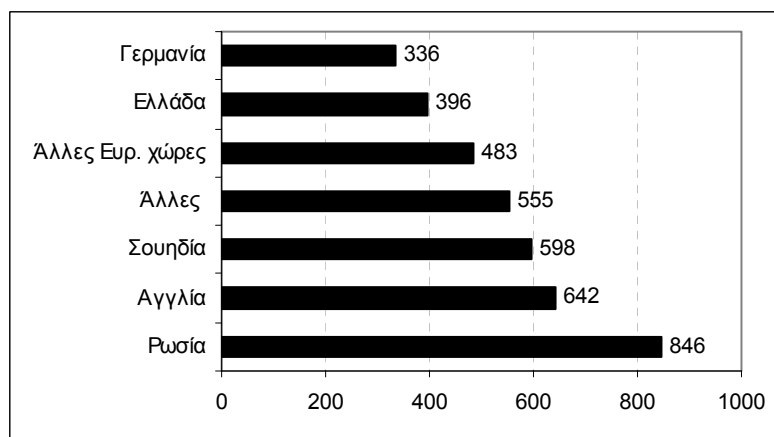

2.2 Χώρα προέλευσης

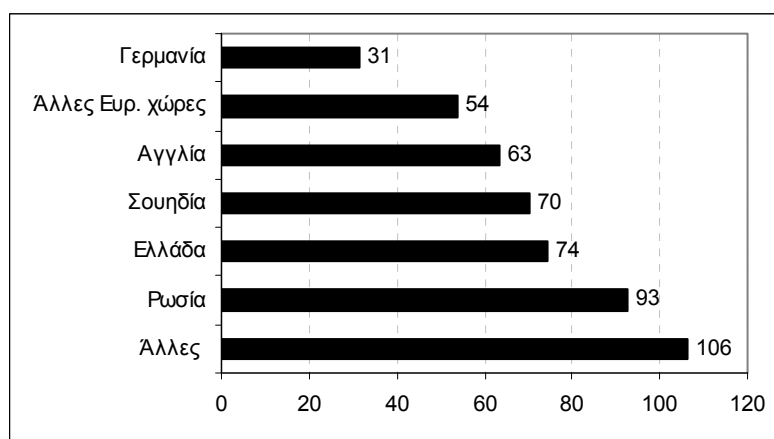
Συνεχίζουμε την περιγραφική ανάλυση των στοιχείων με το Διάγραμμα 2 το οποίο παρουσιάζει το μέσο όρο των συνολικών δαπανών των τουριστικών ομάδων κατά χώρα προέλευσης. Οι Ρώσοι τουρίστες ξοδεύουν τα περισσότερα, με μέση συνολική δαπάνη ύψους 846 ΛΚ και ακολουθούν οι Άγγλοι. Οι Έλληνες και οι Γερμανοί έχουν τις χαμηλότερες δαπάνες με μέσο όρο 396 ΛΚ και 336 ΛΚ αντίστοιχα.

Η εικόνα, όμως, αλλάζει όταν κοιτάξουμε την ημερήσια μέση συνολική δαπάνη των τουριστικών ομάδων κατά χώρα στο Διάγραμμα 3. Εδώ βλέπουμε ότι πρώτοι σε ύψος ημερήσιας μέσης δαπάνης έρχονται οι τουριστικές ομάδες από Άλλες χώρες (Αμερική, Ασία, Αφρική) με δαπάνη 106 ΛΚ και ακολουθούν οι Ρώσοι τουρίστες με 93 ΛΚ. Οι Έλληνες τουρίστες είναι τρίτοι σε ημερήσια δαπάνη με 74 ΛΚ. Ακολουθούν στη συνέχεια οι Σουηδοί με 70ΛΚ, οι Άγγλοι με 63ΛΚ, και οι Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες με 54ΛΚ. Οι Γερμανοί δαπανούν και πάλι τα λιγότερο ημερησίως με 31ΛΚ.

Διάγραμμα 2: Μέση συνολική δαπάνη κατά χώρα προέλευσης

Διάγραμμα 3: Μέση ημερήσια δαπάνη κατά χώρα προέλευσης

Στα Διαγράμματα 4(α)-4(η) παρουσιάζεται καταμερισμός της μέσης συνολικής δαπάνης στις έξι κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών των τουριστικών ομάδων σε κάθε μια από τις χώρες. Το πρώτο εμφανές συμπέρασμα είναι πως οι τουριστικές ομάδες από όλες τις χώρες ξοδεύουν περισσότερο για αγαθά στην κατηγορία αναψυχής και πολιτισμού και λιγότερο για την υγεία και επικοινωνίες.

Κάνοντας αρχή με τους τουρίστες που προέρχονται από τη Ρωσία, βλέπουμε πως ξοδεύουν γύρω στις 440ΛΚ για αγαθά στην κατηγορία αναψυχή και πολιτισμός. Η επόμενη κατηγορία στην οποία ξοδεύουν οι Ρώσοι είναι στα μεταφορικά (120ΛΚ) και ακολουθούν τα άλλα αγαθά και υπηρεσίες (109ΛΚ). Επίσης, ξοδεύουν αρκετά για

φαγητό (92ΛΚ), καθώς και 68ΛΚ για ρουχισμό και υπόδηση, τα περισσότερα από όλες τις άλλες χώρες.

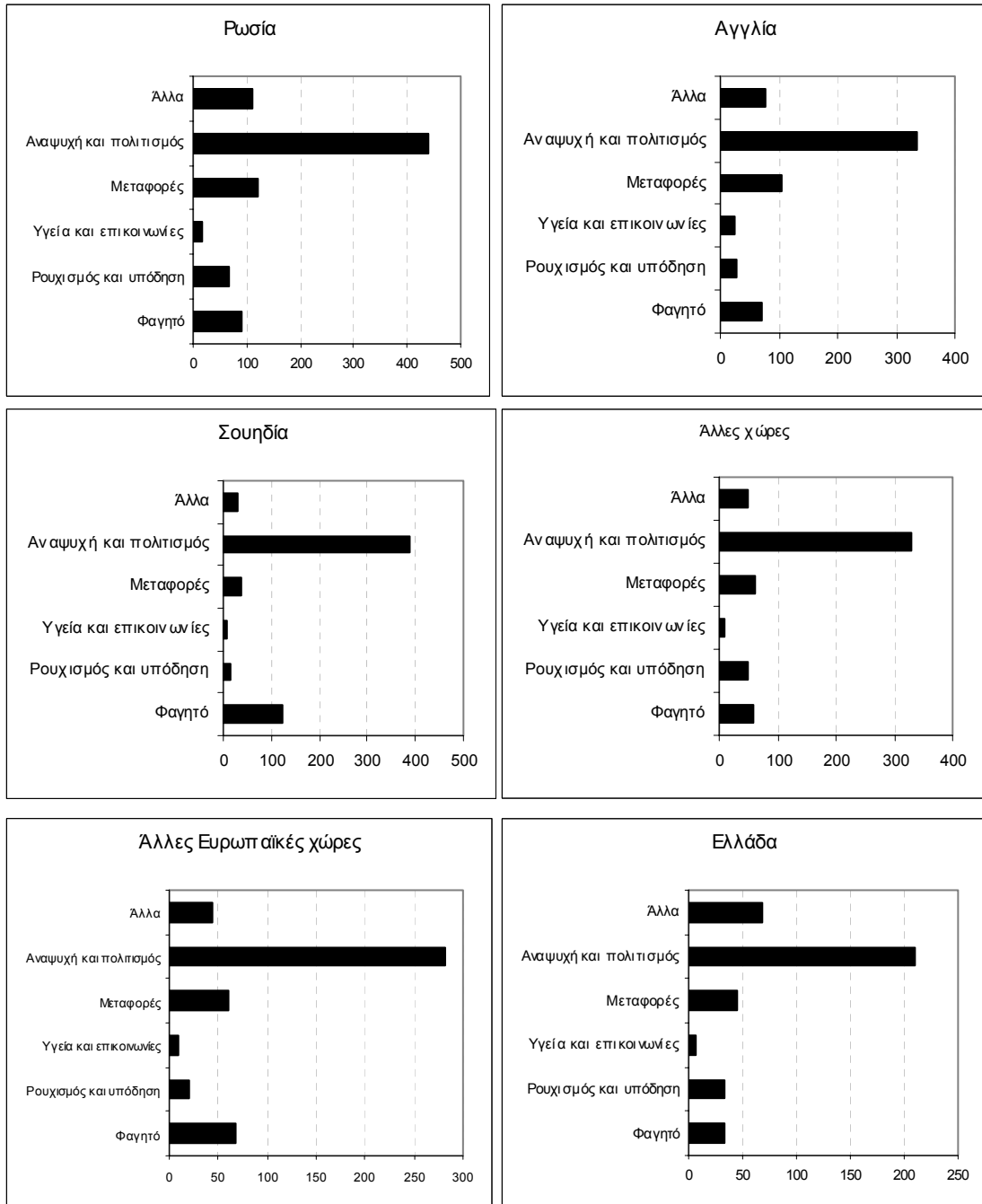
Ο καταμερισμός της δαπάνης των Άγγλων τουριστών είναι παρόμοιος με των Ρώσων, αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο. Σε αναψυχή και πολιτισμό ξοδεύουν 335ΛΚ, στις μεταφορές 104ΛΚ και σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες 78ΛΚ. Σε αυτό που ξεχωρίζουν οι Άγγλοι τουρίστες είναι η σημασία που φαίνεται να δίνουν στην κατηγορία υγεία και επικοινωνίες, αφού ξοδεύουν τα περισσότερα κατά μέσο όρο (25ΛΚ).

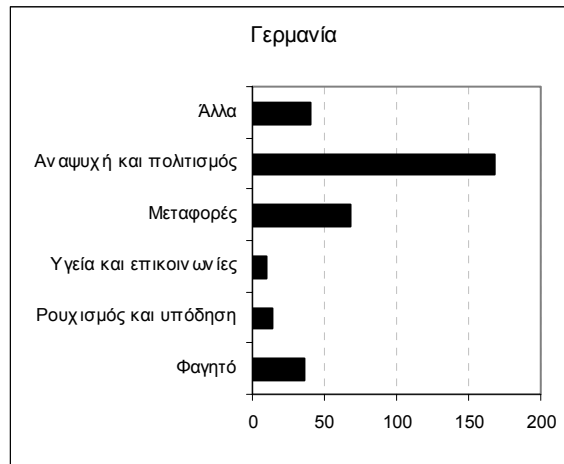
Οι Σουηδοί τουρίστες δίνουν τη μεγαλύτερη σημασία στην αναψυχή και πολιτισμό (387ΛΚ) και στο φαγητό (123ΛΚ). Κατά πολύ λιγότερα είναι τα έξοδα τους για μεταφορές (37ΛΚ) από όλους τους υπόλοιπους, όπως και για άλλα αγαθά και υπηρεσίες (30ΛΚ). Επίσης, η δαπάνη για ρουχισμό και υπόδηση είναι πολύ μικρή και στις 14ΛΚ είναι σχεδόν η ίδια με αυτήν των Γερμανών.

Οι τουριστικές ομάδες από τις Άλλες χώρες (Αμερική, Ασία, Αφρική) ξοδεύουν 330ΛΚ για αναψυχή και πολιτισμό, 61ΛΚ για μεταφορές, 58ΛΚ για φαγητό, 49ΛΚ για ρουχισμό και υπόδηση, και επίσης 49ΛΚ για άλλα αγαθά και υπηρεσίες. Οι τουριστικές ομάδες από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες ξοδεύουν 282ΛΚ για αναψυχή και πολιτισμό, 67ΛΚ για φαγητό, 61ΛΚ για μεταφορές, 20ΛΚ για ρουχισμό και υπόδηση, και 43ΛΚ για άλλα αγαθά και υπηρεσίες.

Οι Έλληνες τουρίστες ξοδεύουν 210ΛΚ για αναψυχή και πολιτισμό, που αποτελεί και τη μεγαλύτερη κατηγορία εξόδων τους. Η επόμενη κατηγορία είναι τα άλλα αγαθά και υπηρεσίες με 69ΛΚ, και ακολουθούν η κατηγορία φαγητό και ρουχισμός και υπόδηση με 33ΛΚ και οι δυο και οι μεταφορές με 44ΛΚ. Εξετάζοντας, τέλος, τις προτιμήσεις των Γερμανών τουριστών παρατηρούμε ότι ξοδεύουν και αυτοί περισσότερα για αναψυχή και πολιτισμό, αλλά σε πολύ μικρότερο επίπεδο στις 168ΛΚ κατά μέσο όρο. Η κατηγορία των μεταφορικών είναι η επόμενη σημαντική κατηγορία αγαθών για τους Γερμανούς τουρίστες με μέσο όρο εξόδων 68ΛΚ. Τα τρόφιμα και τα άλλα αγαθά και υπηρεσίες κυμαίνονται περίπου στο ίδιο επίπεδο με 37ΛΚ και 40ΛΚ αντίστοιχα. Τα έξοδα για ρουχισμό και υπόδηση ήταν μόλις 14ΛΚ, ενώ για υγεία και επικοινωνία 10ΛΚ.

Διάγραμμα 3(α)-3(η): Μέση δαπάνη κατά κατηγορία αγαθών και υπηρεσιών κατά χώρα προέλευσης

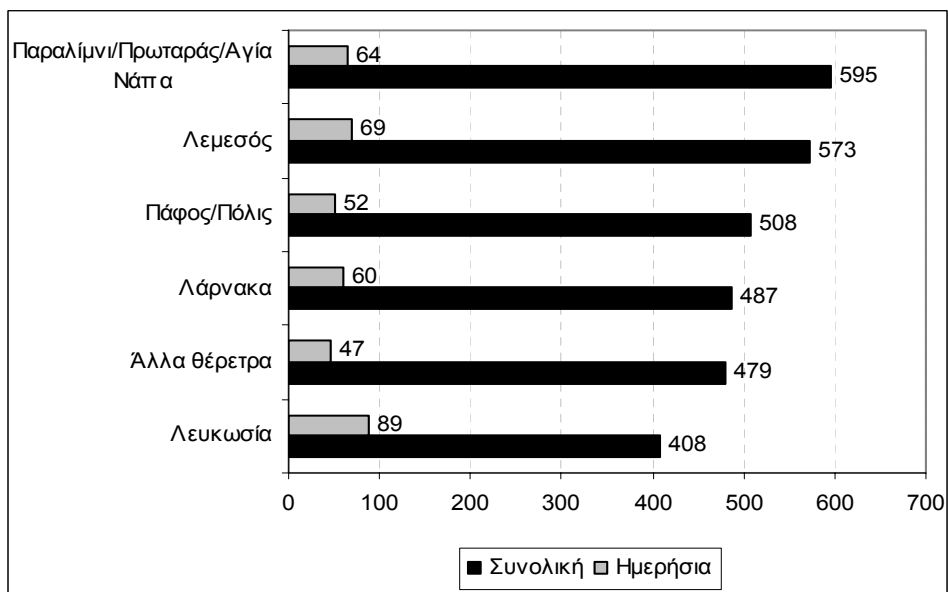
2.3 Τοποθεσία και είδος διαμονής

Το Διάγραμμα 5 που ακολουθεί παρουσιάζει το μέσο όρο της δαπάνης των τουριστικών ομάδων ανάλογα με την περιοχή διαμονής τους στην Κύπρο. Παρουσιάζεται τόσο η συνολική όσο και η ημερήσια μέση δαπάνη. Παρατηρούμε ότι οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν στην περιοχή Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα έχουν τις ψηλότερες δαπάνες αφού ο μέσος όρος των συνολικών τους εξόδων ανέρχεται στις 595ΛΚ. Λίγο χαμηλότερη είναι η δαπάνη των τουριστικών ομάδων που διαμένουν στη Λεμεσό που ξόδεψαν κατά μέσο όρο 573ΛΚ. Ακολουθεί η Πάφος με 508ΛΚ και η Λάρνακα με 487ΛΚ. Η δαπάνη των τουριστικών ομάδων στα άλλα θέρετρα (ορεινές περιοχές και χωριά) ανέρχεται στις 479ΛΚ και, τέλος, στη Λευκωσία οι τουρίστες ξόδεψαν κατά μέσο όρο 408ΛΚ.

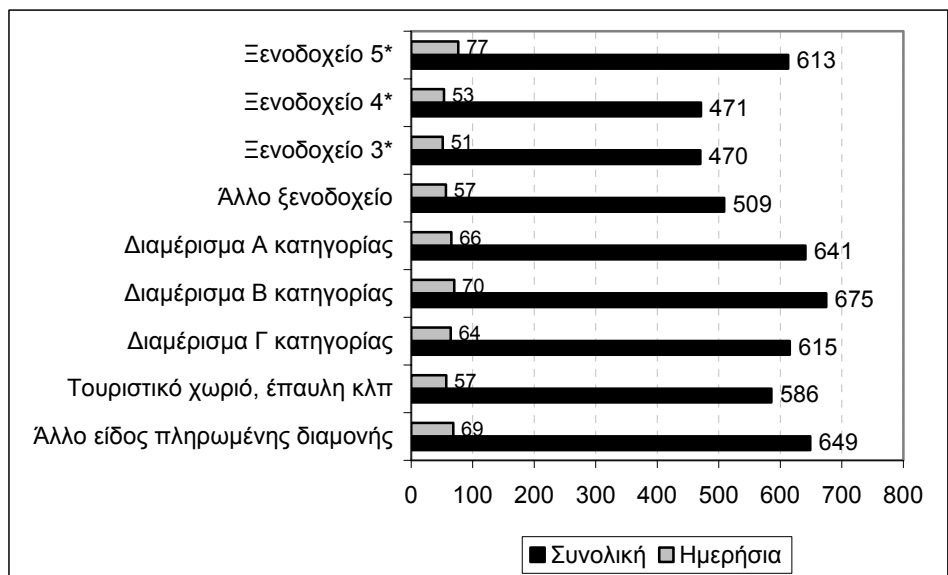
Το Διάγραμμα 6 παρουσιάζει τη δαπάνη των τουριστικών ομάδων κατά είδος διαμονής. Συγκρίνοντας τη δαπάνη των τουριστικών ομάδων που προτίμησαν να μείνουν σε ξενοδοχείο βλέπουμε ότι αυτοί που διαμένουν σε ξενοδοχείο 5 αστέρων έχουν τη μεγαλύτερη συνολική και ημερήσια δαπάνη, 613ΛΚ και 77ΛΚ αντίστοιχα. Οι διαμένοντες σε ξενοδοχεία 1 και 2 αστέρων παρουσιάζονται να δαπανούν ελαφρώς περισσότερα από οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν σε ξενοδοχεία 3 και 4 αστέρων. Οι δαπάνες των τουριστικών ομάδων που διαμένουν σε ξενοδοχεία 1 και 2 αστέρων είναι 509ΛΚ ενώ οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν σε ξενοδοχεία

3 και 4 αστέρων είναι 470ΛΚ, γεγονός που πιθανόν να ερμηνεύεται από την διαφορά των διευκολύνσεων που παρέχουν αυτοί οι τύποι ξενοδοχείων.

Διάγραμμα 5: Μέση συνολική και ημερήσια δαπάνη κατά τοποθεσία διαμονής

Διάγραμμα 6: Μέση συνολική και ημερήσια δαπάνη κατά είδος διαμονής

Οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν σε Διαμέρισμα Β κατηγορίας είχαν τη ψηλότερη συνολική μέση δαπάνη, 675ΛΚ. Η δαπάνη των τουριστικών ομάδων που έμειναν σε Διαμέρισμα Α και Γ κατηγορίας είναι επίσης ψηλή στις 641ΛΚ και 615ΛΚ, αντίστοιχα. Το ίδιο ισχύει και για την ημερήσια μέση δαπάνη τους (66ΛΚ και 60ΛΚ, αντίστοιχα). Την έκτη ψηλότερη μέση συνολική δαπάνη έχουν οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν σε τουριστικό χωριό, διαμέρισμα κλπ³ που ανέρχεται στις 586ΛΚ. Τέλος, οι τουριστικές ομάδες που επέλεξαν να μείνουν σε άλλο είδος πληρωμένης διαμονής⁴ έχουν τη δεύτερη ψηλότερη συνολική μέση δαπάνη των 649ΛΚ και αυτό ίσως να δικαιολογείται από το ότι οι τουριστικές ομάδες διαμένουν σε χώρο που τους παρέχει απλά διευκολύνσεις ύπνου.

2.4 Σκοπός επίσκεψης και βαθμός ικανοποίησης

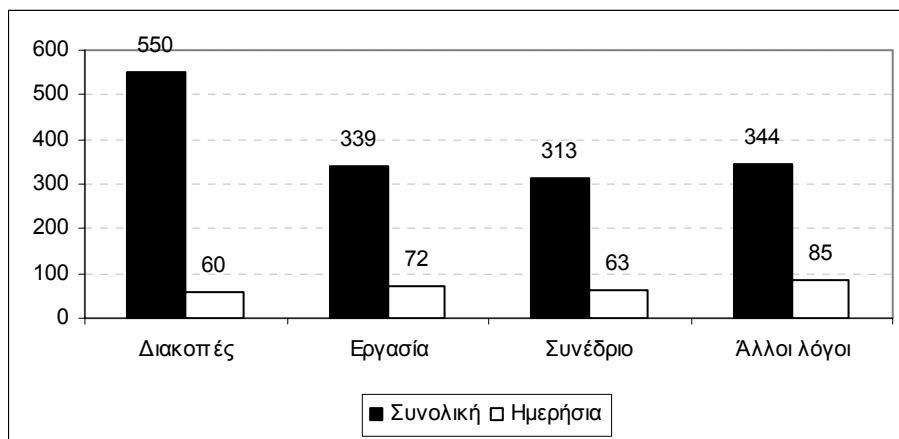
Από το Διάγραμμα 7, παρατηρούμε ότι οι επισκέπτες που έρχονται στην Κύπρο για διακοπές δαπανούν κατά μέσο όρο περισσότερα από αυτούς που έρχονται για οποιοδήποτε άλλο σκοπό. Συγκεκριμένα, οι τουριστικές ομάδες που επισκέπτονται την Κύπρο για διακοπές ξοδεύουν περίπου 550ΛΚ, ενώ αυτές που έρχονται στην Κύπρο για επαγγελματικούς λόγους ξοδεύουν γύρω στις 339ΛΚ και οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για συνέδριο δαπάνησαν 313ΛΚ. Είναι σε ένα βαθμό αναμενόμενο αυτοί που έρχονται για διακοπές στην Κύπρο να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής από τις άλλες κατηγορίες ενώ είναι πιο πιθανό να έρχονται και σε μεγάλες ομάδες. Δεν είναι δηλαδή άτομα που ταξιδεύουν μόνα τους όπως είναι συχνά οι τουρίστες που έρχονται για συνέδριο ή για εργασία. Ημερησίως, οι τουριστικές ομάδες που ξοδεύουν περισσότερα είναι αυτοί που έρχονται για άλλους λόγους (85ΛΚ), και ακολουθούν αυτοί που έρχονται για εργασία (72ΛΚ), για συνέδριο (63ΛΚ) και για διακοπές (60ΛΚ). Όσον αφορά αυτούς που έρχονται για άλλους λόγους, παρουσιάζονται να έχουν μέση συνολική δαπάνη 344ΛΚ, και έχουν τη ψηλότερη ημερήσια δαπάνη των 85ΛΚ. Η διαφορά στην ημερήσια τουλάχιστο δαπάνη από τις υπόλοιπες ομάδες τουριστών μπορεί να οφείλεται στο μικρό

³ Αυτή η κατηγορία διαμονής περιλαμβάνει τουριστικά χωριά, τουριστικά διαμερίσματα, επαύλεις, επιπλωμένα διαμερίσματα, παραδοσιακά σπίτια και πολυτελή διαμερίσματα.

⁴ Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται ξενοδοχεία χωρίς αστέρι, ξενώνες, κατασκηνωτικοί χώροι και άλλα.

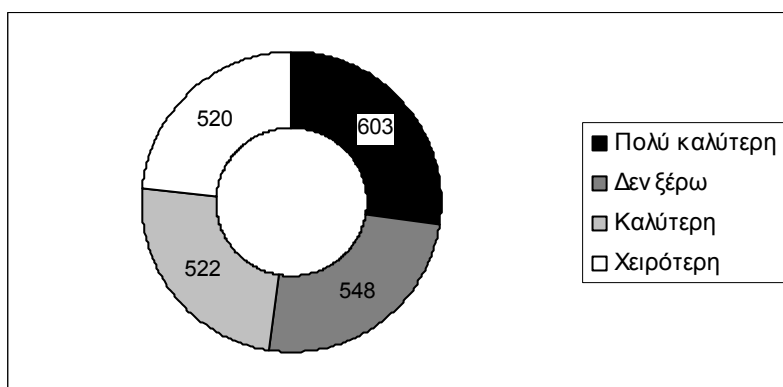
μέγεθος του δείγματος (μόνο 146 τουριστικές ομάδες δήλωσαν αυτή την κατηγορία) και στην ανομοιογένεια των ανθρώπων που αποτελούν την κατηγορία αυτή⁵.

Διάγραμμα 7: Μέση συνολική δαπάνη κατά σκοπό επίσκεψης

Το Διάγραμμα 8 παρουσιάζει τη μέση συνολική δαπάνη των τουριστικών ομάδων κατά βαθμό ικανοποίησης από την παραμονή τους στην Κύπρο. Η ερώτηση που απάντησαν οι τουριστικές ομάδες ήταν συγκριτική, δηλαδή σύγκριναν την εμπειρία τους στην Κύπρο με την εμπειρία τους σε άλλους προορισμούς. Όσοι απάντησαν «Δεν ξέρω» σημαίνει ότι δεν είχαν εμπειρία από άλλους προορισμούς.

Διάγραμμα 8: Μέση συνολική δαπάνη κατά βαθμό ικανοποίησης

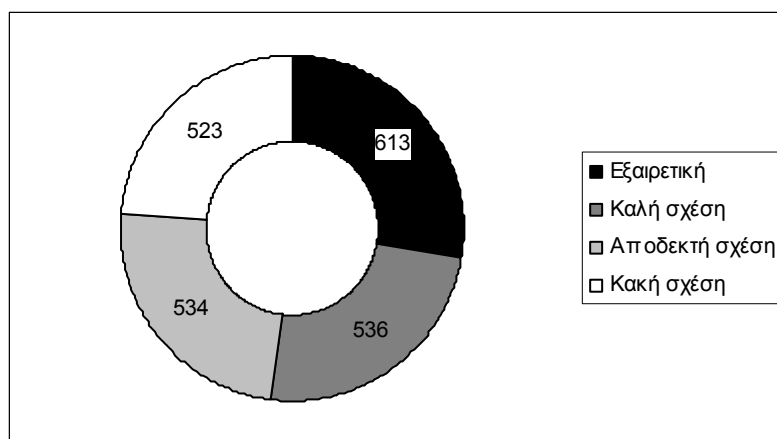
⁵ Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται οι τουριστικές ομάδες που επισκέπτονται την Κύπρο για οικογενειακούς λόγους και για λόγους υγείας. Ειδικά οι τελευταίοι κάνουν μεγάλες δαπάνες που επηρεάζουν το μέσο όρο που εμφανίζει η ομάδα.

Βλέπουμε λοιπόν ότι τη ψηλότερη μέση συνολική δαπάνη είχαν οι τουριστικές ομάδες που χαρακτήρισαν την Κύπρο σαν πολύ καλύτερη (603ΛΚ). Ακολουθεί η ομάδα που χαρακτήρισε την Κύπρο ως καλύτερη με 563ΛΚ. Αυτοί που χαρακτήρισαν την Κύπρο σαν χειρότερη δαπάνησαν κατά μέσο όρο 520ΛΚ, αυτοί που δεν είχαν μέτρο σύγκρισης 548ΛΚ, και αυτοί που τη θεώρησαν εξίσου καλή 473ΛΚ.

Είναι σημαντικό να τονιστεί εδώ ότι δεν μπορεί κανείς να ξεχωρίσει τη φορά της σχέσης ικανοποίησης και δαπάνης. Οι τουρίστες μπορεί να δαπανούν περισσότερα επειδή ικανοποιήθηκαν από την Κύπρο, ή έμειναν ικανοποιημένοι επειδή δαπάνησαν χρήματα. Αυτό έχει σημασία για τη χάραξη πολιτικής διότι αν οι τουρίστες δαπανούν όταν είναι ευχαριστημένοι τότε πρέπει να βρεθούν τρόποι ώστε οι τουρίστες να δαπανούν περισσότερα. Αν χρειάζεται να έχουν ευκαιρίες να δαπανούν για να ευχαριστηθούν τότε πρέπει γίνουν πιο ριζικές αλλαγές, όπως βελτίωση των τουριστικών υποδομών.

Στο Διάγραμμα 9 βλέπουμε τη μέση δαπάνη των τουριστικών ομάδων κατά κατηγορία αξιολόγησης του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου σε σχέση με την τιμή του. Αυτοί που θεώρησαν ότι το τουριστικό προϊόν έχει εξαιρετική σχέση με την τιμή του δαπάνησαν τα περισσότερα κατά μέσο όρο (613ΛΚ). Αυτοί που χαρακτήρισαν τη σχέση σαν καλή ή αποδεκτή δαπάνησαν σχεδόν τα ίδια κατά μέσο όρο, 536ΛΚ και 534ΛΚ αντίστοιχα. Τη χαμηλότερη μέση συνολική δαπάνη (523ΛΚ) είχαν οι τουριστικές ομάδες που θεώρησαν κακή έως πολύ κακή τη σχέση.

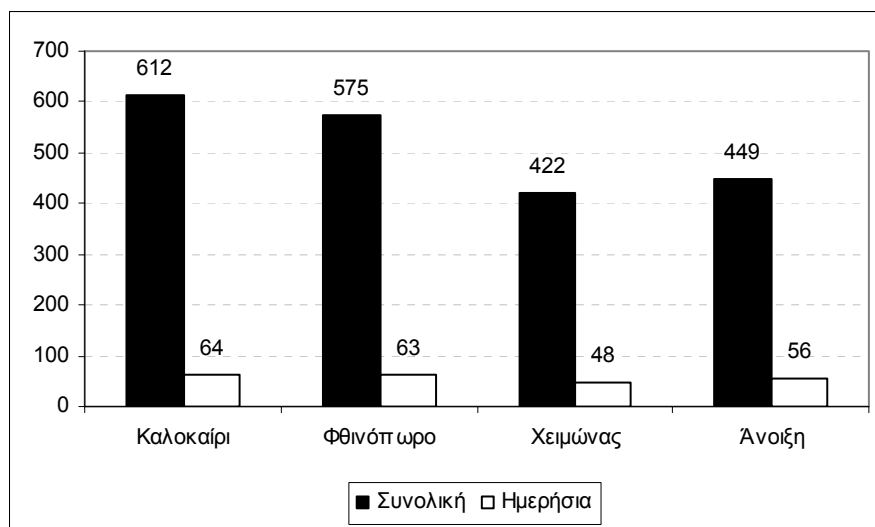
Διάγραμμα 9: Μέση συνολική δαπάνη κατά αξιολόγηση χρήματος

2.5 Εποχή επίσκεψης

Παρατηρούμε από το Διάγραμμα 10 πως ο μέσος όρος της δαπάνης των ξένων επισκεπτών είναι ψηλότερος το καλοκαίρι (612ΛΚ) και το φθινόπωρο (575ΛΚ). Λιγότερα, και περίπου τα ίδια, είναι τα αντίστοιχα ποσά για την άνοιξη (449Λ) και τον χειμώνα (422ΛΚ). Αυτό ίσως να οφείλεται στο ότι το καλοκαίρι και το φθινόπωρο είναι οι εποχές που ανθεί ο τουρισμός για διακοπές και οι τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών στις τουριστικές περιοχές είναι στο πιο ψηλό τους σημείο. Μπορεί, όμως, και να οφείλεται επίσης στο ότι η τουριστική υποδομή στην Κύπρο το χειμώνα είναι υποβαθμισμένη.

Διάγραμμα 10: Μέση συνολική και ημερήσια δαπάνη κατά εποχή επίσκεψης

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

Τα συμπεράσματα από την περιγραφική ανάλυση έχουν ένα κοινό μειονέκτημα. Ο κάθε παράγοντας που εξετάζεται δεν είναι απομονωμένος από όλους τους υπόλοιπους. Αυτό που πραγματικά χρειάζεται είναι κάθε φορά να συγκρίνουμε τουρίστες με τα ίδια χαρακτηριστικά που διαφέρουν απλά στον παράγοντα που εξετάζουμε. Για παράδειγμα, όταν συγκρίνουμε τη δαπάνη τουριστών από διαφορετικές χώρες θέλουμε να είναι οι ίδιοι σε όλα τα υπόλοιπα, ώστε η ερμηνεία των αποτελεσμάτων να είναι ξεκάθαρη και να μην εξαρτάται από άλλους

παράγοντες που εμείς δεν λαμβάνουμε υπόψη. Αυτό μόνο με οικονομετρική ανάλυση μπορεί να επιτευχθεί.

Στο τμήμα αυτό, λοιπόν, εξετάζουμε την επιμέρους επίδραση των δημογραφικών και άλλων χαρακτηριστικών της ταξιδιωτικής ομάδας, αλλά και την επιμέρους επίδραση των χαρακτηριστικών του ταξιδιωτικού πακέτου στη συνολική και ημερήσια δαπάνη των τουριστικών ομάδων μέσω οικονομετρικής ανάλυσης⁶.

Επίδραση χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων στη δαπάνη

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά που αναλύονται αφορούν στη χώρα προέλευσης της ταξιδιωτικής ομάδας και στις ηλικίες των τουριστικών ομάδων που την αποτελούν. Τα άλλα χαρακτηριστικά είναι ο σκοπός επίσκεψής τους στην Κύπρο και το κατά πόσον έχουν επισκεφθεί την Κύπρο ξανά. Τα αποτελέσματα καταγράφονται στον Πίνακα 1. Με έντονα γράμματα είναι οι στατιστικά σημαντικές μεταβλητές, δηλαδή αυτές που έχουν πραγματική επίδραση στη συνολική δαπάνη των τουριστικών ομάδων.

Αρχίζουμε την ανάλυση των αποτελεσμάτων από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και συγκεκριμένα από τη χώρα προέλευσης. Η ταξιδιωτική ομάδα αναφοράς (με την οποία συγκρίνονται οι υπόλοιπες) είναι οι τουριστικές ομάδες από την Αγγλία. Βλέπουμε ότι οι τουριστικές ομάδες από τη Ρωσία έχουν ψηλότερη συνολική δαπάνη κατά 24%. Όλοι οι υπόλοιποι τουρίστες έχουν χαμηλότερη συγκριτικά με τους Άγγλους συνολική δαπάνη, με τους Γερμανούς να έχουν τη χαμηλότερη από όλους κατά 47,5%. Τα αποτελέσματα αλλάζουν όταν δούμε την ημερήσια δαπάνη. Εδώ, οι τουριστικές ομάδες από τη Ρωσία, τον υπόλοιπο κόσμο και την Ελλάδα έχουν ψηλότερη συγκριτικά με τους Άγγλους ημερήσια δαπάνη κατά 24,7%, 16,1% και 4,9% αντίστοιχα.

Επαναλαμβάνουμε ότι εδώ, η χρήση οικονομετρίας, επιτρέπει να απομονώσουμε την επίδραση του χαρακτηριστικού 'χώρα προέλευσης' από τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των τουριστών. Συγκρίνοντας το Διάγραμμα 3 με τα αποτελέσματα του Πίνακα 1 για τη χώρα προέλευσης των τουριστικών ομάδων βλέπουμε αμέσως

⁶ Πλήρης περιγραφή του οικονομετρικού μοντέλου παρουσιάζεται στο Παράρτημα 2.

τις διαφορές. Στο Διάγραμμα 3, οι Άγγλοι έχουν τη δεύτερη μεγαλύτερη μέση συνολική δαπάνη και ακολουθούν οι Σουηδία, οι Άλλες χώρες, οι Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η Ελλάδα και η Γερμανία. Στον Πίνακα 1, όμως, η ταξινόμηση των χωρών αλλάζει. Εξακολουθεί να φαίνεται ότι όλες οι χώρες, πλην της Ρωσίας, ξοδεύουν λιγότερα από τους Άγγλους, αλλά μετά την Αγγλία ακολουθούν οι Άλλες χώρες, μετά η Ελλάδα, η Σουηδία, οι Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, και η Γερμανία. Οι διαφορές οφείλονται ακριβώς επειδή στην οικονομετρική ανάλυση συγκρίνουμε ομάδες όμοιες μεταξύ τους και στο μόνο που διαφέρουν είναι η χώρα προέλευσης. Αυτό δεν είναι κάτι που μπορούμε να το ελέγξουμε στο Διάγραμμα 3, όπου άλλα χαρακτηριστικά που επηρεάζουν τη δαπάνη (εκτός της χώρας προέλευσης, όπως εισόδημα, ηλικία κλπ), επίσης, επηρεάζουν την ταξινόμηση. Η παρένθεση αυτή που επισημαίνει τις διαφορές της περιγραφικής από την οικονομετρική ανάλυση ισχύει για κάθε χαρακτηριστικό που συζητούμε πιο κάτω.

Πίνακας 1: Επίδραση χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων στη συνολική και ημερήσια δαπάνη

Μεταβλητή	Επίδραση στη συνολική δαπάνη	Επίδραση στην ημερήσια δαπάνη
ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ		
Αγγλία	-	-
Ελλάδα	-23,3%	4,9%
Γερμανία	-47,5%	-50,0%
Σουηδία	-24,8%	-20,2%
Ρωσία	23,6%	24,7%
Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες	-27,2%	-25,2%
Υπόλοιπος κόσμος	-14,1%	16,1%
ΣΚΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ		
Διακοπές	-	-
Επαγγελματικοί λόγοι	-33,6%	-11,6%
Συνέδριο	-29,0%	-10,3%
Άλλοι λόγοι	-29,9%	-8,5%
ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ		
Όχι	-	-
Ναι	0,6%	0,9%
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ		
Ηλικίας 0-11	6,9%	8,0%
Ηλικίας 12-30	16,3%	19,3%
Ηλικίας 31 και άνω	15,2%	17,5%

Όσον αφορά στις κατηγορίες ηλικίας των τουριστικών ομάδων που αποτελούν την ταξιδιωτική ομάδα, παρατηρούμε ότι ένα πρόσθετο άτομο ηλικίας 0-11 χρόνων αυξάνει τη συνολική δαπάνη 6,9%, ένα πρόσθετο άτομο ηλικίας 12-30 ετών την αυξάνει κατά 16,3% και, τέλος, ένα πρόσθετο άτομο ηλικίας 31 και άνω αυξάνει τη συνολική δαπάνη κατά 15,2%. Τα αποτελέσματα για την ημερήσια δαπάνη είναι παρόμοια αλλά σε λίγο πιο ψηλά επίπεδα (8%, 19,3% και 17,5%, αντίστοιχα).

Στη συνέχεια εξετάζουμε την επίδραση στα συνολικά έξοδα από το χαρακτηριστικό του σκοπού επίσκεψης της κάθε ταξιδιωτικής ομάδας στην Κύπρο. Σε σύγκριση με το σκοπό επίσκεψης διακοπές, παρατηρούμε πώς και οι τρεις υπόλοιποι λόγοι επίσκεψης στην Κύπρο μειώνουν και τα συνολικά έξοδα των τουριστικών ομάδων αλλά και την ημερήσια δαπάνη τους. Οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για επαγγελματικούς λόγους έχουν χαμηλότερη συνολική δαπάνη κατά 33,6% και ημερήσια κατά 11,5%. Όσοι έρχονται για συνέδριο έχουν χαμηλότερη δαπάνη κατά 29% και ημερήσια κατά 10,3%. Στις δαπάνες τους, όμως, δεν συμπεριλαμβάνονται οι δαπάνες στο χώρο του συνεδρίου (εγγραφή, γεύματα και άλλες υπηρεσίες). Σε συνέδρια, τέτοια έξοδα προπληρώνονται από τους συνέδρους. Τέλος, οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για άλλους λόγους (οικογενειακούς, υγείας κλπ) έχουν χαμηλότερη δαπάνη κατά 29,9% και ημερήσια κατά 8,5%.

Επίδραση χαρακτηριστικών του πακέτου στη δαπάνη

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει την επίδραση των χαρακτηριστικών του πακέτου στη συνολική και ημερήσια δαπάνη. Τα πρώτα τρία χαρακτηριστικά αφορούν στο αν το πακέτο περιλαμβάνει ενοικιαζόμενο αυτοκίνητο, εκδρομές ή κρουαζιέρα, παρόλο που πολύ μικρά ποσοστά των ταξιδιωτικών πακέτων έχουν κάτι τέτοιο.

Ποσοστό 95,6% των πακέτων δεν περιλαμβάνουν ενοικιαζόμενο αυτοκίνητο, 96,6% δεν περιλαμβάνουν εκδρομές και 98,2% δεν περιλαμβάνουν κρουαζιέρα. Παρόλα αυτά, βλέπουμε ότι αν το πακέτο περιλαμβάνει ενοικίαση αυτοκινήτου μειώνει τη συνολική και ημερήσια δαπάνη κατά 16,1%, σε σχέση με το αν δεν περιλαμβάνει ενοικίαση, αλλά η διάρκεια ενοικίασης αυξάνει τη δαπάνη κατά ένα μικρό ποσοστό 0,6% (δηλαδή ακόμα μια μέρα ενοικίασης αυξάνει τη δαπάνη κατά 0,6% - πιθανόν λόγω κατανάλωσης περισσότερων καυσίμων).

Πίνακας 2: Επίδραση χαρακτηριστικών του πακέτου στη συνολική και ημερήσια δαπάνη

Μεταβλητή	Επίδραση στη συνολική δαπάνη	Επίδραση στην ημερήσια δαπάνη
ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ		
Ναι	-16.1%	-16.1%
Διάρκεια	0.6%	0.6%
ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ		
Ναι	-23.6%	-23.1%
Διάρκεια	-2.0%	-2.1%
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑ		
Ναι	-13.9%	-19.4%
Διάρκεια	2.8%	7.2%
ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΜΑΤΟΣ		
Ξενοδοχείο 1 και 2*	-	-
Ξενοδοχείο 5*	13.3%	21.7%
Ξενοδοχείο 4*	1.4%	5.3%
Ξενοδοχείο 3*	0.5%	2.9%
Διαμέρισμα Α κατηγορίας	2.7%	4.4%
Διαμέρισμα Β κατηγορίας	5.6%	6.7%
Διαμέρισμα Γ κατηγορίας	1.2%	1.8%
Τουριστικό χωριό, έπαυλη κλπ	-3.6%	0.0%
Άλλο είδος πληρωμένης διαμονής	5.7%	0.1%
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ		
Αριθμός ημερών	2.9%	-4.4%
ΟΡΟΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ		
Ίδιες διευθετήσεις	-	-
Με πρόγευμα	-6.7%	-5.4%
Ημιδιατροφή	-37.5%	-37.4%
Πλήρης διατροφή	-106.9%	-104.7%
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ		
Λευκωσία	-	-
Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα	2.3%	-5.9%
Λάρνακα	0.0%	-8.4%
Λεμεσός	0.9%	-7.6%
Πάφος/Πόλις	-8.9%	-17.4%
Άλλα θέρετρα	-14.8%	-21.8%
ΕΠΟΧΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ		
Χειμώνας	-	-
Άνοιξη	-1.2%	-0.5%
Καλοκαίρι	16.3%	12.3%
Φθινόπωρο	18.3%	15.0%

Η συμπερίληψη εκδρομών και κρουαζιέρας στο πακέτο επηρεάζουν αρνητικά τη δαπάνη. Η διάρκεια των εκδρομών επηρεάζει αρνητικά τη δαπάνη, ενώ η διάρκεια της κρουαζιέρας την επηρεάζει θετικά, διότι προφανώς οι τουρίστες ξοδεύουν ενώ ταξιδεύουν στο πλοίο.

Όσον αφορά στην επίδραση του καταλύματος στη δαπάνη, αυτή υπολογίζεται με σημείο σύγκρισης τα ξενοδοχεία 1 και 2 αστέρων. Οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν σε ξενοδοχεία 5 αστέρων δαπανούν 13,3% περισσότερο συνολικά από εκείνους που διαμένουν σε ξενοδοχεία 1 και 2 αστέρων, ενώ ημερήσια δαπανούν 15% περισσότερο.

Η διάρκεια διαμονής στη συνέχεια δείχνει ότι μια επιπλέον μέρα παραμονής στην Κύπρο αυξάνει συνολικά τη δαπάνη κατά 2,9% αλλά μειώνει την ημερήσια κατά 4,4%. Αυτό είναι λογικό εφόσον όλοι οι τουρίστες τείνουν να έχουν ορισμένες σταθερές δαπάνες που δεν εξαρτώνται από το πόσες μέρες θα μείνουν (π.χ. διατροφή), σε αντίθεση με δαπάνες που μπορούν να αποφύγουν (π.χ. έξοδα για αθλήματα του νερού, νυχτερινές έξοδοι, μεταφορικά).

Οι όροι διαμονής δείχνουν ότι η δαπάνη μειώνεται σημαντικά όταν το πακέτο περιλαμβάνει διατροφή. Όταν περιλαμβάνει μόνο πρόγευμα, τότε η δαπάνη μειώνεται κατά 6,7%, αν προσφέρει ημιδιατροφή κατά 37,5%, ενώ αν παρέχει πλήρη διατροφή κατά 106,9%. Αυτό βέβαια είναι αναμενόμενο διότι οι κατηγορίες εξόδων που μειώνονται περισσότερο όταν το πακέτο περιλαμβάνει διατροφή, όπως θα δούμε παρακάτω, είναι αυτές των «τροφίμων» και «αναψυχής και πολιτισμού» (περιλαμβάνει έξοδα για εστιατόρια και κφετερίες).

Η τοποθεσία διαμονής των τουριστικών ομάδων συγκρίνεται με βάση τη Λευκωσία. Βλέπουμε ότι οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν στην περιοχή Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα δαπανούν συνολικά 2,3% περισσότερο σε σχέση με αυτές που διαμένουν στη Λευκωσία. Όσοι διαμένουν στην περιοχή Πάφος/Πόλις δαπανούν 8,9% λιγότερο, ενώ οι τουριστικές ομάδες στα άλλα θέρετρα δαπανούν 14,8% λιγότερο. Όσον αφορά στην ημερήσια δαπάνη, αυτή είναι μικρότερη σε όλες τις περιοχές, πάντα σε σχέση με τη Λευκωσία.

Τέλος, η εποχικότητα φαίνεται να έχει σημαντική επίδραση στα συνολικά έξοδα των τουριστικών ομάδων. Συγκεκριμένα, οι τουρίστες που επισκέπτονται την Κύπρο το καλοκαίρι και το φθινόπωρο έχουν ψηλότερη δαπάνη από εκείνους που την επισκέπτονται χειμώνα κατά 16,3% και 18,3%, αντίστοιχα. Αντίθετα, οι τουρίστες την άνοιξη δαπανούν 1,2% λιγότερα σε σχέση με το χειμώνα. Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα για την ημερήσια δαπάνη.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ⁷

Μέχρι τώρα αναλύσαμε την καταναλωτική συμπεριφορά ως προς το σύνολο των δαπανών των τουριστικών ομάδων, τόσο όσον αφορά στη συνολική τους δαπάνη όσο και στην ημερήσια. Στο μέρος αυτό θα δούμε τη δαπάνη στις έξι κατηγορίες αγαθών και θα δούμε πώς τα ίδια χαρακτηριστικά που μελετήσαμε στο Μέρος 3 επιδρούν στη δομή της δαπάνης, δηλαδή πώς αυτή κατανέμεται μεταξύ των διαφόρων αγαθών.

Επίδραση των χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται η επίδραση των χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων σε κάθε μια από τις έξι κατηγορίες αγαθών. Βλέπουμε ότι οι Έλληνες δαπανούν λιγότερο από τους Άγγλους σε όλες τις κατηγορίες εκτός από «Ρουχισμό και Υπόδηση» και «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες», που δαπανούν περισσότερο κατά 55% και 9,8% αντίστοιχα.

Οι Γερμανοί δαπανούν σε όλα λιγότερο, με πιο σημαντικές διαφορές στις κατηγορίες «Ρουχισμός και Υπόδηση», «Υγεία και Επικοινωνίες» και «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες». Συγκεκριμένα, οι Γερμανοί δαπανούν λιγότερο από όλους τους άλλους τουρίστες σε σχέση με τους Άγγλους, μέχρι και σε ποσοστό 92,2% για «Υγεία και Επικοινωνίες». Οι Σουηδοί τουρίστες δαπανούν περισσότερο μόνο για «Τρόφιμα και Ποτά», ενώ οι Ρώσοι δαπανούν λιγότερο από τους Άγγλους μόνο για «Υγεία και Επικοινωνίες». Οι τουριστικές ομάδες από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες δαπανούν σε

⁷ Παρουσιάζονται μόνο τα αποτελέσματα για τη συνολική δαπάνη και όχι για την ημερήσια διότι, με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα συμπεράσματα που εξάγονται είναι τα ίδια. Οι αντίστοιχοι πίνακες για την ημερήσια δαπάνη παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.

όλα λιγότερο, και οι τουριστικές ομάδες από τον υπόλοιπο κόσμο δαπανούν περισσότερο (35.5%) μόνο για «Ρουχισμό και Υπόδηση».

Οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για «επαγγελματικούς λόγους» και για «άλλους λόγους» δαπανούν για όλα λιγότερο σε σχέση με εκείνους που ήρθαν για διακοπές, με μεγάλη διαφορά στα «Τρόφιμα και Ποτά». Οι ομάδες που έρχονται για συνέδριο δαπανούν κατά 22,6% περισσότερα για «Ρουχισμό και Υπόδηση», παρόλο που δεν είναι μια στατιστικά σημαντική μεταβλητή⁸.

Πίνακας 3: Επίδραση δημογραφικών χαρακτηριστικών στην κατανομή της συνολικής δαπάνης

Μεταβλητή	Τρόφιμα και Ποτά	Ρουχισμός και Υπόδηση	Υγεία και Επικοινων.	Μεταφορές	Αναψυχή και Πολιτισμός	Άλλα αγαθά και υπηρεσίες
ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ						
Αγγλία	-	-	-	-	-	-
Ελλάδα	-23.9%	55.0%	-68.9%	-47.9%	-26.5%	9.8%
Γερμανία	-53.2%	-71.1%	-92.2%	-32.2%	-40.4%	-73.9%
Σουηδία	18.2%	-30.1%	-55.2%	-56.5%	-19.7%	-42.1%
Ρωσία	48.9%	42.8%	-23.5%	14.9%	18.3%	36.5%
Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες	-13.8%	-30.8%	-62.1%	-38.6%	-21.2%	-43.1%
Υπόλοιπος κόσμος	-5.7%	35.5%	-56.0%	-29.6%	-10.4%	-24.6%
ΣΚΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ						
Διακοπές	-	-	-	-	-	-
Επαγγελματικοί λόγοι	-49.4%	-45.3%	-12.7%	-47.6%	-31.6%	-8.2%
Συνέδριο	-54.5%	22.6%	-57.9%	-83.3%	-14.7%	-2.3%
Άλλοι λόγοι	-57.4%	-1.0%	-10.4%	-49.8%	-32.8%	24.7%
ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ						
Όχι	-	-	-	-	-	-
Ναι	4.7%	-4.7%	8.7%	-9.2%	3.0%	-1.8%
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ						
Ηλικίας 0-11	13.5%	21.4%	-3.6%	1.7%	7.4%	1.8%
Ηλικίας 12-30	21.4%	7.8%	17.6%	16.7%	16.5%	12.0%
Ηλικίας 31 και άνω	19.8%	-4.2%	11.4%	19.0%	13.9%	17.9%

Για κάθε άτομο ηλικίας 0-11 χρόνων στην ταξιδιωτική ομάδα η δαπάνη αυξάνεται σε όλες τις κατηγορίες εκτός από την «Υγεία και Επικοινωνίες», όπου παρατηρείται μείωση κατά 3,6%. Η δαπάνη αυξάνεται κατά 21,4% για «Ρουχισμό και Υπόδηση»

⁸ Τα αποτελέσματα για την ημερήσια δαπάνη δείχνουν, όμως, ότι οι επισκέπτες που έρχονται για συνέδριο δαπανούν 4% περισσότερο ημερησίως για αναψυχή και πολιτισμό σε σχέση με τους τουρίστες που έρχονται για διακοπές.

κατά 13,5% για «Φαγητό και Ποτά» και κατά 7,4% για «Αναψυχή και Πολιτισμό». Ένα άτομο ηλικίας 12-30 χρόνων αυξάνει τη δαπάνη της ομάδας σε όλες τις κατηγορίες, με πιο τη μεγάλη αύξηση (κατά 21,4%) να παρατηρείται για «Φαγητό και Ποτά». Ακολουθούν με αύξηση 17,6% η κατηγορία «Υγεία και Επικοινωνίες», 16,7% οι «Μεταφορές» και 16,5% για «Αναψυχή και Πολιτισμό». Τέλος, για κάθε άτομο ηλικίας 31 και άνω, η δαπάνη μειώνεται κατά 4,2% για «Ρουχισμό και Υπόδηση», ενώ αυξάνεται η δαπάνη για όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες με πιο σημαντικές αυξήσεις για «Φαγητό και Ποτά» (19,8%), «Μεταφορές» (19%), «Άλλα αγαθά και Υπηρεσίες» και «Αναψυχή και Πολιτισμό» (13,9%).

Επίδραση των χαρακτηριστικών του πακέτου

Η ενοικίαση αυτοκινήτου μειώνει τη δαπάνη σε όλες τις κατηγορίες εκτός από «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες» όπου η δαπάνη αυξάνεται κατά 22,1%. Μεγάλη μείωση κατά 94,9% παρατηρείται για «Ρουχισμό και Υπόδηση», για «Υγεία και Επικοινωνίες» κατά 51,1% και για «Μεταφορές» κατά 43,3%. Αν το πακέτο περιλαμβάνει ξεναγήσεις (εκδρομές) η δαπάνη μειώνεται κατά 108,9% για «Ρουχισμό και Υπόδηση», κατά 55,2% για «Υγεία και Επικοινωνίες» και κατά 32,7% για «Τρόφιμα και Ποτά», ενώ αυξάνεται κατά 38,7% για «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες».

Όσον αφορά στη διάρκεια όλων αυτών των χαρακτηριστικών, σημειώνουμε ενδεικτικά ότι μια περισσότερη μέρα ενοικίασης αυτοκινήτου ή κρουαζιέρας αυξάνει τη δαπάνη της ομάδας σε «Ρουχισμό και Υπόδηση» κατά 3,3% και 8,9% αντίστοιχα, ενώ μειώνει τη δαπάνη για μεταφορές κατά 0,4% και 13,8% αντίστοιχα.

Προχωρώντας στο είδος διαμονής βλέπουμε ότι όσες ομάδες διαμένουν σε ξενοδοχείο 5, 4 ή 3 αστέρων καταναλώνουν λιγότερα για «Φαγητό και Ποτά» σε σχέση με αυτές των ξενοδοχείων 1 και 2 αστέρων (1,3%, 8,5%, και 4,8% αντίστοιχα) και περισσότερο σε όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες. Από τα υπόλοιπα είδη διαμονής ξεχωρίζει η μείωση στη δαπάνη για «Ρουχισμό και Υπόδηση» κατά 12,1% και μείωση 2,4% στη δαπάνη για «Μεταφορές» από τις ομάδες που μένουν σε Διαμέρισμα Β κατηγορίας σε σχέση με αυτούς που μένουν σε ξενοδοχεία 1 και 2 αστέρων. Τέλος, οι ομάδες που διαμένουν σε «άλλου είδους πληρωμένης διαμονής», δηλαδή σε ξενοδοχεία χωρίς αστέρι, ξενώνες, κατασκηνωτικούς χώρους

κλπ, καταναλώνουν 22,9% περισσότερο «Φαγητό και Ποτά» και 6,2% λιγότερο για «Μεταφορές». Τα άλλα αποτελέσματα δεν είναι στατιστικά σημαντικά.

Η διάρκεια παραμονής επηρεάζει θετικά όλες τις κατηγορίες δαπάνης, με μεγαλύτερη εκείνη για «Φαγητό και Ποτά», όπου μια περισσότερη μέρα παραμονής στην Κύπρο αυξάνει κατά 4,4% τη συγκεκριμένη κατηγορία δαπάνης. Ακολουθούν οι κατηγορίες «Υγεία και Επικοινωνίες», «Μεταφορές» και «Αναψυχή και Πολιτισμός».

Τα αποτελέσματα για τους όρους διαμονής δείχνουν ότι όσα περισσότερα γεύματα παρέχονται στην ομάδα από το χώρο διαμονής του (ξενοδοχείο, τουριστικό χωριό κλπ), τόσα λιγότερα ξοδεύει για «Φαγητό και ποτά» και για «Αναψυχή και Πολιτισμό». Φαίνεται ότι η κατηγορία «Αναψυχή και Πολιτισμός» έχει σαν κύριο κομμάτι τη δαπάνη των τουριστικών ομάδων σε εστιατόρια και καφετέριες. Όσον αφορά στις υπόλοιπες κατηγορίες δαπάνης, βλέπουμε ότι όταν το πακέτο προσφέρει πρόγευμα ή ημιδιατροφή η δαπάνη μειώνεται σε όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι οι τουρίστες περνούν τον περισσότερο χρόνο τους στο χώρο διαμονής τους. Ίσως αυτό να ισχύει ιδιαίτερα για όσους μένουν σε ξενοδοχείο ή κάπου αλλού (π.χ. τουριστικά χωριά) που προσφέρουν κάποιου είδους ψυχαγωγία. Όσοι έχουν πλήρη διατροφή με το πακέτο δαπανούν περισσότερο για «ρουχισμό και υπόδηση» και για «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες» και αυτό μπορεί να οφείλεται αφ' ενός στο ότι πρόκειται για πιο εύπορα άτομα και αφ' ετέρου στο ότι δεν υπάρχει ανάγκη να ξοδέψουν σε φαγητό ή εστιατόρια.

Τα αποτελέσματα για την τοποθεσία διαμονής ερμηνεύονται σε σύγκριση με τη Λευκωσία. Όσοι διέμειναν στην περιοχή Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα ξόδεψαν περισσότερο κατά 26,7% σε «Φαγητό και Ποτά» και κατά 9,5% για «Αναψυχή και πολιτισμό». Δαπανούν, όμως, λιγότερο σε όλες τις άλλες κατηγορίες δαπάνης. Το ίδιο ισχύει για τους τουρίστες της περιοχής Λάρνακας. Εκείνοι που διέμειναν στην περιοχή Πάφου/Πόλις ξόδεψαν περισσότερο για «Υγεία και Επικοινωνίες» κατά 32,8%, για «Μεταφορές» κατά 9,7% και κατά 33,5% για «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες». Οι τουριστικές ομάδες στα άλλα θέρετρα ξόδεψαν 42,6% περισσότερο για «Ρουχισμό και Υπόδηση» και 29,6% περισσότερο για «Αναψυχή και Πολιτισμό».

Πίνακας 4: Επίδραση χαρακτηριστικών του πακέτου στην κατανομή της συνολικής δαπάνης

Μεταβλητή	Τρόφιμα και Ποτά	Ρουχισμός και Υπόδηση	Υγεία και Επικοινωνίες	Μεταφορές	Αναψυχή και Πολιτισμός	Άλλα αγαθά και υπηρεσίες
ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ						
Ναι	-7.0%	-94.9%	-51.1%	-43.3%	-10.9%	22.1%
Διάρκεια	1.3%	3.3%	3.4%	-0.4%	0.7%	-0.6%
ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ						
Ναι	-32.7%	-108.9%	-55.2%	-22.8%	-27.5%	38.7%
Διάρκεια	-2.4%	8.9%	1.3%	-13.8%	-1.4%	7.4%
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑ						
Ναι	-4.2%	-74.8%	-49.8%	-15.9%	-15.9%	17.8%
Διάρκεια	-1.3%	22.4%	10.0%	-4.2%	5.4%	-3.5%
ΕΙΔΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Ξενοδοχείο 1 και 2*	-	-	-	-	-	-
Ξενοδοχείο 5*	-1.3%	35.3%	25.9%	1.9%	18.0%	13.0%
Ξενοδοχείο 4*	-8.5%	10.6%	19.1%	0.3%	1.9%	3.7%
Ξενοδοχείο 3*	-4.8%	8.0%	15.9%	1.5%	-0.2%	2.1%
Διαμέρισμα Α κατηγορίας	4.5%	2.8%	8.6%	-2.6%	2.2%	9.0%
Διαμέρισμα Β κατηγορίας	10.6%	-12.1%	12.0%	-2.4%	7.5%	6.7%
Διαμέρισμα Γ κατηγορίας	-4.5%	-17.3%	20.1%	-5.2%	2.9%	9.7%
Τουριστικό χωριό, έπαυλη κλπ	-2.6%	-7.5%	6.0%	-6.2%	-4.8%	3.9%
Άλλο είδος πληρωμένης διαμονής	22.9%	-14.7%	11.7%	-6.2%	5.6%	8.7%
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Αριθμός ημερών	4.4%	2.5%	3.9%	3.4%	2.4%	2.7%
ΟΡΟΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Ίδιες διευθετήσεις	-	-	-	-	-	-
Με πρόγευμα	-35.6%	-30.3%	-4.3%	-3.2%	0.1%	-2.1%
Ημιδιατροφή	-65.8%	-12.4%	-10.5%	-17.4%	-45.8%	-11.8%
Πλήρης διατροφή	-165%	18.6%	-50.4%	-50.3%	-157.1%	47.0%
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Λευκωσία	-	-	-	-	-	-
Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα	26.7%	-36.0%	-34.1%	-19.1%	9.5%	-5.4%
Λάρνακα	20.1%	-12.7%	-31.2%	-8.7%	0.5%	-0.2%
Λεμεσός	14.3%	1.6%	-20.6%	-4.1%	-2.4%	12.9%
Πάφος/Πόλις	-4.3%	4.4%	32.8%	9.7%	-28.6%	33.5%
Άλλα θέρετρα	-9.4%	42.6%	9.3%	-1.4%	-29.6%	2.5%
ΕΠΟΧΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ						
Χειμώνας	-	-	-	-	-	-
Άνοιξη	6.8%	6.2%	1.8%	3.2%	-4.6%	-4.3%
Καλοκαίρι	24.0%	11.4%	3.9%	29.1%	11.8%	16.1%
Φθινόπωρο	27.4%	-9.0%	-6.0%	25.0%	17.4%	18.5%

Τέλος, βλέποντας την επίδραση της εποχής επίσκεψης, γενικά, φαίνεται ότι σε σύγκριση με τους χειμερινούς τουρίστες όσοι επισκέπτονται την Κύπρο τις άλλες εποχές του χρόνου δαπανούν περισσότερο. Εξαιρέσεις αποτελούν οι τουριστικές ομάδες που επισκέπτονται την Κύπρο την άνοιξη, που δαπανούν 4,6% λιγότερα για «Αναψυχή και Πολιτισμό», και οι τουριστικές ομάδες που επισκέπτονται την Κύπρο το φθινόπωρο, που δαπανούν 9% λιγότερο για «Ρουχισμό και Υπόδηση» και 6% λιγότερο για «Υγεία και Επικοινωνίες».

Επίδραση του εισοδήματος

Από τα αποτελέσματα της οικονομετρικής εκτίμησης μπορεί να υπολογιστεί και η επίδραση μιας ποσοστιαίας αύξησης του εισοδήματος σε καθεμιά από τις έξι κατηγορίες αγαθών που εξετάζουμε.⁹ Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.

Η ποσοστιαία αύξηση στη δαπάνη για τρόφιμα είναι μικρότερη από την ποσοστιαία αύξηση του εισοδήματος, γεγονός που δείχνει ότι τα αγαθά αυτά είναι είδη πρώτης ανάγκης για τους τουρίστες. Το ίδιο ισχύει και για την κατηγορία των μεταφορικών, αφού εμφανίζονται να αυξάνονται επίσης σε μικρότερο ποσοστό από την αύξηση του εισοδήματος. Αντίθετα, οι υπόλοιπες τέσσερις κατηγορίες συμπεριφέρονται ως είδη πολυτελείας, αφού η ποσοστιαία αύξηση στη δαπάνη είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία αύξηση του εισοδήματος.

Πίνακας 5: % αύξηση της δαπάνης από αύξηση του εισοδήματος κατά 1%

Κατηγορία δαπάνης	Ποσοστιαία μεταβολή
Φαγητό και ποτά	0,7
Ρουχισμός και υπόδηση	1,4
Υγεία και επικοινωνίες	1,2
Μεταφορικά	0,9
Αναψυχή και πολιτισμός	1,0
Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	1,2

⁹ Ελέγχουμε, δηλαδή, κατά πόσον η κάθε κατηγορία αγαθών είναι αγαθό πρώτης ανάγκης ή αγαθό πολυτελείας για τους τουρίστες που επισκέπτονται την Κύπρο. Υπολογίζεται με την ελαστικότητα του εισοδήματος, όπως περιγράφεται στο Παράρτημα 2.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο δοκίμιο αυτό αναλύθηκαν τα στοιχεία της δαπάνης των τουριστικών ομάδων που επισκέφθηκαν την Κύπρο την περίοδο Ιούλιος 2000 – Οκτώβριος 2001 που προέρχονται από τη διεξαγωγή σχετικής έρευνας από τον Κυπριακό Οργανισμό Τουρισμού. Σκοπός είναι ο εντοπισμός των χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων που επηρεάζουν το ύψος της δαπάνης τους, όπως είναι ο τόπος διαμονής, το μέγεθος της ταξιδιωτικής ομάδας, ο λόγος επίσκεψης, η χώρα προέλευσης κλπ. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στους τουρίστες που ήρθαν στην Κύπρο αγοράζοντας ένα ταξιδιωτικό πακέτο. Η οικονομετρική ανάλυση, στα αποτελέσματα της οποίας βασίζονται και τα συμπεράσματα της ανάλυσης, δείχνουν την επίδραση κάθε παράγοντα που εξετάζεται κρατώντας όλους τους υπόλοιπους παράγοντες σταθερούς. Για παράδειγμα, ξέρουμε ότι τα αποτελέσματα που βλέπουμε για την τοποθεσία διαμονής δεν επηρεάζονται από άλλους παράγοντες, όπως είναι η χώρα προέλευσης των τουριστικών ομάδων, ο λόγος επίσκεψης κλπ, διότι αυτοί οι παράγοντες περιλαμβάνονται στην ανάλυση και συνεπώς ελέγχονται. Αυτή η προσέγγιση είναι η κατάλληλη για τη διαμόρφωση πολιτικής.

Τα αποτελέσματά μας δείχνουν ότι η χώρα προέλευσης των τουριστικών ομάδων έχει, πράγματι, σημαντική επίδραση στο ύψος της δαπάνης που πραγματοποιούν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην Κύπρο. Οι Ρώσοι τουρίστες είναι αυτοί που ξοδεύουν τα περισσότερα συνολικά και ακολουθούν οι Άγγλοι. Για να δούμε τι σημαίνει αυτό σε αριθμούς, παίρνουμε το 2004 σαν παράδειγμα όπου στην Κύπρο αφίχθηκαν 2,349,012 περιηγητές και τα έσοδα ήταν ΛΚ982.3 εκ. Αν, για παράδειγμα, όλοι οι περιηγητές ήταν από Ρωσία και Αγγλία τότε αυτά τα έσοδα θα αυξάνονταν κατά 14%, δηλαδή σε ΛΚ1119,1 εκ.¹⁰

Οι Άγγλοι τουρίστες δαπανούν λιγότερα σε «Ρουχισμό και υπόδηση» από τους Έλληνες, Ρώσους και τους τουρίστες από τον υπόλοιπο κόσμο. Δαπανούν, όμως,

¹⁰ Αυτό υπολογίζεται με βάση τη δαπάνη που παρουσιάζουν οι τουριστικές ομάδες στο δείγμα. Υπολογίζουμε την ποσοσταία αύξηση στη συνολική δαπάνη των τουριστών του δείγματος αν ήταν όλοι Άγγλοι και Ρώσοι: $X + X * ((D1 * (1 + C1)) + (D2 * (1 + C2)) + (D3 * (1 + C3)) + (D4 * (1 + C4)) + (D6 * (1 + C5)))$, όπου X είναι η συνολική δαπάνη, D1- D5 είναι η δαπάνη που αναλογεί στους τουρίστες κατά σειρά από Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, Γερμανία, Ελλάδα, τον Υπόλοιπο Κόσμο και τη Σουηδία, και C1- C5 είναι τα αποτελέσματα από τον Πίνακα 1 που αφορούν στην επίδραση της χώρας προέλευσης στη συνολική δαπάνη (π.χ. C1=0,27).

περισσότερα από όλους για «Υγεία και Επικοινωνίες», και «Μεταφορές». Οι Ρώσοι δαπανούν τα περισσότερα για «Φαγητό και ποτά», «Ρουχισμό και Υπόδηση» και «Αναψυχή και Πολιτισμό».

Οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για διακοπές δαπανούν τα περισσότερα σε σύγκριση με όλους τους υπόλοιπους. Εδώ αξίζει να κάνουμε ένα σχόλιο για το συνεδριακό τουρισμό που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είδαμε στο Διάγραμμα 7 ότι αυτές οι ομάδες δαπανούν κατά μέσο όρο 63ΛΚ ημερησίως, ενώ οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για διακοπές δαπανούν 60ΛΚ αντίστοιχα. Η οικονομετρική ανάλυση, όμως, δείχνει ότι όταν συγκρίνουμε ομάδες με τα ίδια χαρακτηριστικά που στο μόνο που διαφέρουν είναι ο σκοπός επίσκεψης, οι τουριστικές ομάδες που έρχονται για συνέδριο δαπανούν συνολικά λιγότερα από αυτές που έρχονται για διακοπές, αλλά δαπανούν 4% περισσότερο ημερησίως σε «Αναψυχή και Πολιτισμό» από ότι οι τουριστικές ομάδες για διακοπές, 41.1% περισσότερο για «Ρουχισμό και Υπόδηση» και 16.2% περισσότερο «Άλλα αγαθά και υπηρεσίες».¹¹ Ένας σημαντικός λόγος, που ίσως είναι και ο κυριότερος, είναι ότι τα περισσότερα έξοδα του επισκέπτη περιλαμβάνονται στο πακέτο που αγοράζει για τη συμμετοχή του στο συνέδριο.

Μικρές ομάδες που αποτελούνται από άτομα άνω των 12 χρόνων ξοδεύουν κατά μέσο όρο περισσότερο από ότι οι οικογένειες με μικρά παιδιά. Αυτό μας δείχνει ότι περισσότερο όφελος θα έχει να επικεντρωθούμε σε μικρές τουριστικές ομάδες ενήλικων ατόμων αντί να ενισχύσουμε για παράδειγμα το συνεδριακό τουρισμό. Πρέπει φυσικά να λαμβάνεται πάντα υπόψη και το τι κοστίζει στον επιχειρηματία το κάθε είδος τουρίστα ούτως ώστε να μεγιστοποιείται το κέρδος.

Όσοι διαμένουν σε ξενοδοχεία 5 και 4 αστέρων, και σε διαμερίσματα Α και Β κατηγορίας δαπανούν τα περισσότερα. Οι αυξημένες δαπάνες των τουριστικών ομάδων αυτών αφορούν όλα τα αγαθά, με εξαίρεση τα φαγητά και ποτά, για τα οποία δαπανούν περισσότερα οι τουριστικές ομάδες με διαμονή σε χαμηλής ποιότητας καταλύματα. Τα αποτελέσματα είναι, βέβαια, αναμενόμενα και δείχνουν ότι η προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού στην Κύπρο βοηθά στην αύξηση της τουριστικής δαπάνης.

¹¹ Βλέπε Παράρτημα 1.

Τα περισσότερα δαπανούν οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν στην περιοχή Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα και τα λιγότερα οι ομάδες στα «άλλα θέρετρα». Συγκεκριμένα, οι τουριστικές ομάδες στο Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα δαπανούν κυρίως για φαγητό και αναψυχή, ενώ οι τουριστικές ομάδες σε «άλλα θέρετρα» δαπανούν περισσότερο από όλους τους άλλους σε ρουχισμό και υπόδηση. Φαίνεται ότι η υποδομή που διαθέτουν οι περιοχές Πρωταρά, Αγίας Νάπας και Παραλιμνίου είναι καλύτερη σε σχέση με άλλες τουριστικές περιοχές της Κύπρου και προωθούν την αύξηση της δαπάνης των τουριστικών ομάδων. Η ανάπτυξη της υποδομής και στα άλλα θέρετρα φαίνεται ότι θα μπορούσε να υποβοηθήσει και στην αύξηση της τουριστικής δαπάνης. Βέβαια αυτό συνεπάγεται κόστος από τη μια λόγω της δημιουργίας της κατάλληλης υποδομής και από την άλλη ότι η προώθηση τέτοιου είδους τουρισμού στοιχίζει περισσότερο και στον επιχειρηματία.

Οι χειμερινοί τουρίστες έχουν την πιο μικρή δαπάνη. Οι τουριστικές ομάδες που επισκέπτονται την Κύπρο χειμώνα, και είναι κατά τα άλλα πανομοιότυποι με τους τουρίστες που επισκέπτονται την Κύπρο τις υπόλοιπες εποχές του χρόνου, δαπανούν πολύ λιγότερα. Ο χειμερινός τουρισμός, βέβαια, είναι κάτι που ακόμα δεν έχει αναπτυχθεί στην Κύπρο και συχνά αφορά τουρίστες που μένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα (long-stayers). Οι τουρίστες το καλοκαίρι είναι πολύ περισσότεροι και πληρώνουν πολύ πιο ακριβά για τα διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Επομένως, αποφέρουν πολλά έσοδα αλλά ο αριθμός τους σημαίνει ότι το κόστος για τα ξενοδοχεία είναι πολύ μεγαλύτερο, άρα το κέρδος το καλοκαίρι δεν είναι κατ' ανάγκην μεγαλύτερο.

Συμπεράσματα πολιτικής

Από τα πιο πάνω αποτελέσματα προκύπτει ότι για να αυξηθούν οι δαπάνες των τουριστικών ομάδων, η Κύπρος πρέπει να ενθαρρύνει τον ποιοτικό τουρισμό, με περιορισμό των κλινών σε ξενοδοχεία 2 και 3 αστέρων και διαμερίσματα Γ κατηγορίας. Επίσης, πρέπει να επικεντρωθεί σε αγορές όπως της Ρωσίας και Αγγλίας, των οποίων οι τουρίστες τείνουν να δαπανούν περισσότερα κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην Κύπρο, και τουρίστες που επισκέπτονται την Κύπρο για λόγους αναψυχής. Ο συνεδριακός τουρισμός είναι επίσης ένας τρόπος

αύξησης της κατά κεφαλή δαπάνης των τουριστικών ομάδων. Παράλληλα, η Κύπρος πρέπει να αναπτύξει τις υποδομές που ευνοούν αύξηση των δαπανών των τουριστικών ομάδων, ιδιαίτερα στους τομείς αναψυχής και πολιτισμού, με αναβάθμιση των εστιατορίων και καφετεριών, των μουσείων, των χώρων παιχνιδιών, αναψυχής και αθλητισμού κλπ.

Είναι, όμως, σημαντικό να τονιστεί ότι αυτό που πρέπει να μας ενδιαφέρει είναι το κέρδος από τον τουρισμό. Με άλλα λόγια ο τουρισμός δεν έχει μόνο έσοδα αλλά και κόστος τόσο για τον ίδιο τον επιχειρηματία όσο και για την κοινωνία γενικότερα. Αυτό σημαίνει πως ταυτόχρονα με την αύξηση της κατά κεφαλή δαπάνης πρέπει να επιδιώκεται και η μείωση του κατά κεφαλή κόστους των τουριστών. Για παράδειγμα, ο χειμερινός τουρισμός συχνά αφορά τουρίστες που μένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα οι οποίοι δεν φαίνεται να έχουν υψηλή ροπή για κατανάλωση, αλλά μειώνουν το κόστος από τη μειωμένη πληρότητα των ξενοδοχείων. Αντίθετα, οι κατά κεφαλή δαπάνες των τουριστών την καλοκαιρινή περίοδο είναι πιο ψηλές από ότι την χειμερινή περίοδο, όμως το ίδιο ισχύει για το κατά κεφαλήν κόστος. Επομένως, περισσότεροι τουρίστες το χειμώνα ίσως οδηγούν σε χαμηλότερα κατά κεφαλή έσοδα από τον τουρισμό, αλλά όχι απαραίτητα και σε χαμηλότερα κέρδη.

Τέλος, δεν πρέπει κανείς να αγνοεί ότι οι τουρίστες έχουν κόστος όχι μόνο για τον επιχειρηματία αλλά και για την κοινωνία. Για παράδειγμα, ίσως είναι οικονομικά αναποτελεσματική μια πολιτική που ενθαρρύνει υποδομές που ευνοούν αύξηση των δαπανών των τουριστών αλλά, ταυτόχρονα, καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον, προκαλούν συμφόρηση και ρύπανση και αυξάνουν το κόστος για το κράτος (αστυνόμευση, ιατρική περίθαλψη κλπ).

Συμπερασματικά, η Κύπρος έχει ανάγκη να αναστρέψει την καθοδική πορεία των κατά κεφαλή εσόδων της από τον τουρισμό με έμφαση σε μέτρα που, ταυτόχρονα, συγκρατούν το κατά κεφαλήν κόστος από τον τουρισμό στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Pashardes, P. (1995), *Equivalence Scales in a Rank-3 Demand System*, Journal of Public Economics, Vol. 58, Issue 1, pp. 143-158.

Blundell R, P. Pashardes and G. Weber (1993), *What do we Learn about Consumer Demand Patterns from Micro Data?*, American Economic Review, Vol. 83, No. 3, pp. 570-597.

Deaton A., J. Muellbauer (1980), *An Almost Ideal Demand System*, American Economic Review, Vol. 70, No. 3, pp. 312-326.

Banks J., R. Blundell and A. Lewbel (1997), *Quadratic Engel Curves and Consumers Demand*, The Review of Economics and Statistics, Vol. 79, No. 4, pp. 527-539.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Ο Πίνακας Π1 παρουσιάζει την επίδραση των δημογραφικών και άλλων χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων στην κατανομή της ημερήσιας δαπάνης. Η κύρια διαφορά που παρατηρούμε σε σχέση με τα αποτελέσματα για τη συνολική δαπάνη είναι ότι οι ομάδες που έρχονται για συνέδριο δαπανούν 4% περισσότερο ημερησίως για αναψυχή και πολιτισμό σε σχέση με τους τουρίστες που έρχονται για διακοπές. Αυτό σημαίνει ότι η διεξαγωγή συνεδρίων στην Κύπρο είναι, ίσως, ένας τομέας του τουρισμού που αξίζει να επεκταθεί και να αναβαθμιστεί.

Πίνακας Π1: Επίδραση δημογραφικών χαρακτηριστικών στην κατανομή της ημερήσιας δαπάνης

Μεταβλητή	Τρόφιμα και Ποτά	Ρουχισμός και Υπόδηση	Υγεία και Επικοινων.	Μεταφορές	Αναψυχή και Πολιτισμός	Άλλα αγαθά και υπηρεσίες
ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ						
Αγγλία	-	-	-	-	-	-
Ελλάδα	4.2%	83.0%	-40.9%	-19.5%	1.7%	37.8%
Γερμανία	-55.8%	-73.8%	-94.8%	-34.2%	-42.9%	-76.8%
Σουηδία	22.7%	-25.7%	-50.8%	-51.7%	-15.1%	-37.8%
Ρωσία	50.1%	44.0%	-22.3%	15.8%	19.4%	37.8%
Άλλες Ευρωπαϊκές χώρες	-11.8%	-29.0%	-60.3%	-36.4%	-19.2%	-41.4%
Υπόλοιπος κόσμος	24.4%	65.5%	-25.9%	0.7%	19.7%	5.4%
ΣΚΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ						
Διακοπές	-	-	-	-	-	-
Επαγγελματικοί λόγοι	-27.4%	-23.5%	9.3%	-25.3%	-9.5%	13.6%
Συνέδριο	-35.8%	41.1%	-39.3%	-64.4%	4.0%	16.2%
Άλλοι λόγοι	-36.0%	20.2%	10.9%	-28.1%	-11.4%	45.9%
ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ						
Όχι	-	-	-	-	-	-
Ναι	4.9%	-4.4%	9.0%	-9.0%	3.3%	-1.6%
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ						
Ηλικίας 0-11	14.7%	22.6%	-2.4%	2.8%	8.6%	3.0%
Ηλικίας 12-30	24.3%	10.9%	20.6%	19.4%	19.4%	15.1%
Ηλικίας 31 και άνω	22.2%	-1.8%	13.9%	21.2%	16.2%	20.4%

Ο Πίνακας Π2 παρουσιάζει τα αποτελέσματα για την επίδραση των χαρακτηριστικών του πακέτου στην κατανομή της ημερήσιας δαπάνης. Δυο είναι οι κύριες διαφορές που παρατηρούνται σε σχέση με τα αποτελέσματα της συνολικής δαπάνης:

(α) Οι τουριστικές ομάδες που διαμένουν σε ξενοδοχεία 5 αστέρων δαπανούν περισσότερα ημερησίως κατά 7,2% για τρόφιμα και ποτά σε σχέση με αυτές που διαμένουν σε ξενοδοχεία 1 και 2 αστέρων.

(β) Η διάρκεια διαμονής έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ημερήσια δαπάνη, όπως και είναι αναμενόμενο. Δηλαδή, μια μέρα περισσότερη διακοπών ή παραμονής στην Κύπρο οδηγεί σε μείωση της ημερήσιας δαπάνης σε όλα τα αγαθά και υπηρεσίες, με μεγαλύτερη μείωση να παρατηρείται για την κατηγορία «Αναψυχή και πολιτισμός» κατά 4,9%.

Πίνακας Π2: Επίδραση χαρακτηριστικών του πακέτου στην κατανομή της ημερήσιας δαπάνης

Μεταβλητή	Τρόφιμα και Ποτά	Ρουχισμός και Υπόδηση	Υγεία και Επικοινωνίες	Μεταφορές	Αναψυχή και Πολιτισμός	Άλλα αγαθά και υπηρεσίες
ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ						
Ναι	-7.0%	-95.0%	-51.2%	-43.2%	-10.9%	22.0%
Διάρκεια	1.3%	3.4%	3.4%	-0.4%	0.7%	-0.6%
ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ						
Ναι	-32.3%	-108.6%	-54.9%	-22.1%	-27.1%	38.9%
Διάρκεια	-2.5%	8.8%	1.2%	-13.9%	-1.5%	7.3%
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑ						
Ναι	-9.7%	-80.4%	-55.4%	-21.2%	-21.3%	12.2%
Διάρκεια	3.1%	26.9%	14.4%	0.2%	9.8%	1.0%
ΕΙΔΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Ξενοδοχείο 1 και 2*	-	-	-	-	-	-
Ξενοδοχείο 5*	7.2%	43.9%	34.5%	10.1%	26.4%	21.6%
Ξενοδοχείο 4*	-4.6%	14.6%	23.0%	4.1%	5.8%	7.7%
Ξενοδοχείο 3*	-2.4%	10.4%	18.3%	3.8%	2.2%	4.5%
Διαμέρισμα Α κατηγορίας	6.2%	4.6%	10.3%	-0.9%	3.9%	10.8%
Διαμέρισμα Β κατηγορίας	11.7%	-11.0%	13.0%	-1.4%	8.6%	7.8%
Διαμέρισμα Γ κατηγορίας	-3.9%	-16.8%	20.6%	-4.6%	3.5%	10.3%
Τουριστικό χωριό, έπαυλη κλπ	0.1%	-4.0%	9.9%	-2.7%	-1.2%	7.6%
Άλλο είδος πληρωμένης διαμονής	17.2%	-20.2%	6.1%	-11.9%	0.0%	3.1%
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Αριθμός ημερών	-2.9%	-4.9%	-3.5%	-4.0%	-4.9%	-4.6%
ΟΡΟΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Ίδιες διευθετήσεις	-	-	-	-	-	-
Με πρόγευμα	-34.4%	-29.1%	-3.1%	-1.9%	1.3%	-0.9%
Ημιδιατροφή	-65.8%	-12.6%	-10.6%	-17.0%	-45.8%	-12.0%
Πλήρης διατροφή	-163.2%	20.3%	-48.6%	-47.2%	-154.9%	48.4%
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Λευκωσία	-	-	-	-	-	-
Παραλίμνι/Πρωταράς/Αγία Νάπα	18.5%	-44.2%	-42.3%	-27.3%	1.3%	-13.6%
Λάρνακα	11.7%	-21.1%	-39.7%	-17.1%	-7.9%	-8.6%
Λεμεσός	5.8%	-6.9%	-29.1%	-12.5%	-10.9%	4.4%
Πάφος/Πόλις	-12.8%	-4.1%	24.3%	1.3%	-37.1%	24.9%
Άλλα θέρετρα	-16.4%	35.6%	2.3%	-8.2%	-36.6%	-4.6%
ΕΠΟΧΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ						
Χειμώνας	-	-	-	-	-	-
Άνοιξη	7.5%	6.9%	2.6%	3.9%	-3.8%	-3.6%
Καλοκαίρι	20.0%	7.5%	0.0%	24.9%	7.8%	12.3%
Φθινόπωρο	24.1%	-12.1%	-9.2%	21.5%	14.1%	15.4%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Για την οικονομετρική ανάλυση της μελέτης χρησιμοποιήθηκε ένα σύστημα ζήτησης τρίτης σειράς με χαρακτηριστικά κόστους, όπως πρότεινε ο Pashardes, 1993. Εισηγείται πως η δομή αυτού του συστήματος ζήτησης, παρέχει όχι μόνο πληροφορίες για χαρακτηριστικά κόστους που μπορούν να εκτιμηθούν χωρίς δημογραφικούς διαχωριστικούς περιορισμούς, αλλά επιτρέπει και την εκτίμηση μιας πιο λεπτομερούς ανάλυσης του κόστους των δημογραφικών χαρακτηριστικών, από ότι το σύστημα ζήτησης δεύτερης σειράς. Έπειτα από έρευνες, διαπιστώθηκε πως οι εξισώσεις που αφορούν μερίδια εισοδήματος, πρέπει να περιέχουν τετραγωνικό όρο για την επίδραση του λογαρίθμου των εξόδων, για να μπορούν να συλληφθούν οι μη γραμμικότητες και κατά συνέπεια τα αποτελέσματα να παρουσιάζονται πιο βελτιωμένα.

Στην εκτίμηση της παρούσας μελέτης, χρησιμοποιείται το πιο πάνω μοντέλο με απουσία όμως των διακυμάνσεων των τιμών, οπότεν το σύστημα ζήτησης που εκτιμάται παίρνει τη μορφή:

$$w_{ih} = a_i + \sum_k a_{ik} z_{kh} + \beta_i (\ln y_h - a_0 - \sum_n a_{0n} z_{nh}) + \lambda_i^* (\ln y_h - a_0 - \sum_n a_{0n} z_{nh})^2,$$

όπου $\lambda_i^* = \lambda_i + \beta_i \lambda_0$.

Οι παράμετροι a_{0n} αντιπροσωπεύουν το κόστος των δημογραφικών χαρακτηριστικών, το a_{in} αντιπροσωπεύει τις δημογραφικές επιδράσεις υποκατάστασης για κάθε εξίσωση του συστήματος και τα β_i και λ_i τη γραμμική και τετραγωνική επίδραση του λογαρίθμου των εξόδων, αντιστοίχως.

Το σύστημα ζήτησης εκτιμάται για τις έξι κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών που έχουμε, μαζί με μια εξίσωση για τη συνολική δαπάνη:

$$\ln y^h = \gamma_1 + \sum_k \gamma_{2k} z_k^h + \gamma_3 \ln P^h,$$

όπου:

y^h = η συνολική δαπάνη των τουριστικών ομάδων εκτός του πακέτου

z_k^h = διάνυσμα δημογραφικών χαρακτηριστικών των τουριστικών ομάδων όπως για παράδειγμα ηλικία, χώρα προέλευσης, σκοπός επίσκεψης αλλά και άλλων χαρακτηριστικών του πακέτου, όπως περιοχή και διάρκεια διαμονής στην Κύπρο, είδος διαμονής και άλλα,

P^h = η τιμή του πακέτου.

Η τιμή του πακέτου είναι η μεταβλητή που δεν υπάρχει στις εξισώσεις των μεριδίων, και οπότεν διαχωρίζει την εξίσωση $\ln y$ από τις υπόλοιπες εξισώσεις του συστήματος, για σκοπούς identification.

ΣΥΣΤΗΜΑ ΖΗΤΗΣΗΣ

Το σύστημα ζήτησης τρίτης σειράς εξάγεται μέσω του Quadratic Almost Ideal Demand System (QUAIDS), όπως προτάθηκε από τους Fry και Pashardes (1992),

$$a_h(p) = a_{0h} + \sum_i a_{ih} \ln p_{it} + 0.5 \sum_i \sum_j \gamma_{ij} \ln p_{it} \ln p_{jt} , \quad (1)$$

$$b_h(p_t) = \beta_{0h} \prod_i p_i^{\beta_{ih}}$$

$$g_h(p_t) = b_h(p_t) \lambda_h(p_t)$$

$$\lambda_h(p_t) = \lambda_{0h} + \sum_i \lambda_{ih} \ln p_{it}$$

Χρησιμοποιώντας το πιο πάνω μοντέλο και υπό τον περιορισμό της ανεξαρτησίας της βάσης (Independent of Base), παίρνουμε τα πιο κάτω Marshallian μερίδια εισοδήματος:

$$w_{ih} = a_{ih} + \sum_j \gamma_{ij} \ln p_{jt} + \beta_i (\ln y_{ht} - \ln P_{ht}) + [\lambda_i + \beta_i \lambda(p_t)] (\ln y_{ht} - \ln P_{ht})^2$$

$$\text{όπου, } \ln P_{ht} = a_{0h} + \sum_i (a_{ih} + 0.5 \sum_j \gamma_{ij} \ln p_{jt}) \ln p_{it}$$

Οι ολοκληρωτικές συνθήκες είναι:

(i) $\sum_i a_{ih} = 1$ για όλα τα h , $\sum_i \gamma_{ij} = 0$ για όλα τα j , και $\sum_i \beta_i = \sum_i \lambda_i = 0$ για το αθροιστικότητα (adding-up),

(ii) $\sum_j \lambda_j = 0$ και $\sum_j \gamma_{ij} = 0$ για όλα τα i για την ομοιογένεια (homogeneity), και

(iii) $\gamma_{ij} = \gamma_{ji}$ για όλα τα i, j για τη συμμετρία (symmetry).

Οι παράμετροι του κάθε νοικοκυριού ακολουθούν γραμμική συνάρτηση των χαρακτηριστικών του, της πιο κάτω μορφής:

$$a_{ih} = a_i + \sum_k a_{ik} z_{kh} , \quad k = 1, \dots, K \quad \text{και}$$

$$a_{0h} = a_0 + \sum_n a_{0n} z_{nh} , \quad n = 1, \dots, N$$

όπου το N είναι υποσύνολο του K που περιέχει μόνο δημογραφικά χαρακτηριστικά. Οι παράμετροι a_{in} αντιπροσωπεύουν την επίδραση υποκατάστασης των δημογραφικών χαρακτηριστικών και οι παράμετροι a_{0n} αντιπροσωπεύουν το οριακό κόστος των δημογραφικών χαρακτηριστικών σε τιμές βάσης.

Το πιο πάνω μοντέλο με απουσία των διακυμάνσεων των τιμών η εξίσωση (1) παίρνει τη μορφή:

$$w_{ih} = a_i + \sum_k a_{ik} z_{kh} + \beta_i (\ln y_h - a_0 - \sum_n a_{0n} z_{nh}) + \lambda_i^* (\ln y_h - a_0 - \sum_n a_{0n} z_{nh})^2 ,$$

όπου $\lambda_i^* = \lambda_i + \beta_i \lambda_0$.

Οι παράμετροι a_{0n} αντιπροσωπεύουν το κόστος των δημογραφικών χαρακτηριστικών, το a_{in} αντιπροσωπεύει τις δημογραφικές επιδράσεις υποκατάστασης για κάθε εξίσωση του συστήματος και τα β_i και λ_i τη γραμμική και τετραγωνική επίδραση του λογαρίθμου των εξόδων, αντιστοίχως.

ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΕΣ

Ελαστικότητα χαρακτηριστικού

Οι ελαστικότητες των χαρακτηριστικών που αναλύθηκαν στο Μέρος 4 της έρευνας διεξάχθηκαν από τα πιο κάτω:

$$w_i = q_i p_i / y$$

$$\ln w_i = \ln q_i + \ln p_i - \ln y$$

και λόγω απουσίας τιμών στο μοντέλο έχουμε:

$$\ln q_i = \ln w_i + \ln y$$

οπότε η ελαστικότητα υπολογίζεται από τον τύπο:

$$\frac{d \ln q_i}{dz_i} = \frac{dw_i}{dz_i} \frac{1}{w_i} + \frac{d \ln y}{dz_i}$$

όπου z είναι ένα χαρακτηριστικό (π.χ. χώρα προέλευσης, είδος διαμονής).

Συγκεκριμένα, η ελαστικότητα κάθε χαρακτηριστικού z_i που εξετάζεται, για κάθε κατηγορία δαπάνης i έχει ως εξής:

$$\eta_{ik} = \alpha_{ik} \frac{1}{w_i} + \gamma_{2k},$$

όπου w_i είναι το μέσο συνολικό μερίδιο δαπάνης για την κατηγορία i .

Ελαστικότητα εισοδήματος

Η ελαστικότητα εισοδήματος για κάθε κατηγορία δαπάνης i υπολογίζεται από τον τύπο:

$$e_i = [(\beta_i + 2\lambda_i \ln y) / w_i] + 1,$$

όπου:

y = μέση συνολική δαπάνη εκτός του πακέτου, και

w_i = μέσο συνολικό μερίδιο της κατηγορίας i .

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής και Οικονομικής Ανάλυσης

- 02-05 Πασιαρδής Π., Ν. Πασιουρτίδου και Γ. Σιαμμούτης, “Επιδράσεις Πράξεων, Αποφάσεων και Ανακοινώσεων στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου κατά την Περίοδο 1999-2000“, Φεβρουάριος 2005.
- 01-05 Πασιαρδής Π., Ν. Πασιουρτίδου και Γ. Σιαμμούτης, “Η Συμπεριφορά των Επενδυτών και η Επίδραση των Επενδυτικών Οργανισμών στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου κατά την Περίοδο 1999-2000“, Φεβρουάριος 2005.
- 08-04 Xhollo E., “Monetary Transmission and Bank Lending in Cyprus”, September 2004 (ex 03-04 in the Economic Analysis Series).
- 07-04 Χασάπης Κ.,»Μακροχρόνιες Επιδράσεις Αγοράς Χρήματος και Κεφαλαίου στην Οικονομική Ανάπτυξη και Βραχυχρόνιες επιδράσεις Χρηματιστηριακής και Πραγματικής Οικονομικής Δραστηριότητας“, Νοέμβριος 2004 (πρώην 02-04 στη σειρά Δοκίμια Οικονομικής Ανάλυσης).
- 06-04 Μισής Π., και Λ. Χριστοφίδης “Μακροοικονομικό Μοντέλο της Κυπριακής Οικονομίας: Διάσπαση του ΑΕΠ και της Εγχώριας Δαπάνης της Κύπρου από Ετήσια σε Τριμηνιαία Βάση για την περίοδο 1990-2001”, Ιούλιος 2004 (πρώην 01-04 στη σειρά Δοκίμια Οικονομικής Ανάλυσης).
- 05-04 Κωμοδρόμου Δ., και Σ. Χατζησπύρου “Σχέδια Σύνταξης στην Κύπρο: Προκλήσεις και Προοπτικές”, Σεπτέμβριος 2004.
- 04-04 Χριστοφίδης Λ., και Κ. Κτωρής “Μακροοικονομικό Μοντέλο της Κυπριακής Οικονομίας: Εξαγωγές και Εισαγωγές”, Ιούνιος 2004.
- 03-04 Haroutunian St. and P. Pashardes “Structural Fiscal Balance Estimates for the Cyprus Economy”, June 2004.
- 02-04 Haroutunian St., P. Mitsis and P. Pashardes, “Using Brochure Information for the Hedonic Analysis of Holiday Packages”, March 2004.
- 01-04 Πασιαρδής Π., Π. Νεάρχου και Ν. Έμπορα, “Τα Οικονομικά της Παιδείας στην Κύπρο: Κόστος, Ποιοτικά Χαρακτηριστικά και Απόδοση”, Φεβρουάριος 2004.
- 09-03 Haroutunian S., N. Pashourtidou and N. Pospori “Potential Output and Output Gap. Estimates for the Economy of Cyprus”, Δεκέμβριος 2003.